SANGIREESCHE TEKSTEN

MET VERTALING EN AANTEEKENINGEN UITGEGEVEN DOOR

N. ADRIANI.

(Vervolg van Deel X blz. 449.)

XLII.

SANGIREESCHE LIEDEREN.

De verschillende soorten van liederen, die de Sangireesche poëzie kent, zijn in de Inleiding op deze Teksten genoemd (E. T. L. V. '93, bl. 321). De papantung's zijn navolgingen van de Maleische pantun's en komen weinig voor. Wel zou men de lahumba's (bezweringen), de taghawera of tataghawera's (tooverspreuken) tot de poëzie kunnen rekenen, daar zij Sasahara bevatten en geheel in dichterlijken stijl zijn gesteld, maar hun gebruik verschilt toch van dat der overige poëtische voortbrengselen der Sangireezen. In ieder geval sluiten zij zich nauw aan de gedichten aan.

Van laëlle's (liedjes of versjes ex improviso gezongen) is een voorbeeld gegeven S. T. XXXIV (B. T. L. V. 1894, bl. 124), terwijl ook van bawowo's (slaapdeuntjes, wiegeliedjes) en van de versjes die de kinderen bij hunne spelen gebruiken eenige voorbeelden zullen gegeven worden.

De eerste die Sangireesche poëzie heeft uitgegeven, is Dr. J. G. F. Riedel, die in het XVIIe deel van het Tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde (bl. 282, vlgg.) drie groepen van Sasambo's in tekst en vertaling heeft gegeven. Zij zijn ook onder de hier volgende opgenomen, daar ik, door de hulp van Mejuffrouw Steller, de spelling in overeenstemming met het door ons gevolgde systeem heb kunnen brengen, en er een juistere vertaling van heb

kunnen geven, voor zoo ver het uit te maken was, hoe het een en ander gelezen moest worden. Verscheidene van die Sasambo's komen onder de door ons gegevene voor.

Dr. Riedel noemt (bl. 300) nog kakoto's en dareong's; hiervan zij mij geene voorbeelden bekend.

De wijze waarop de Sasambo's worden gezongen, is reeds door Dr. R. op bl. 301 medegedeeld. De vóór-zanger zingt één of meer versregels op eene bepaalde wijs, waarvan slechts eenige weinige variaties bestaan. De anderen herhalen hetzelfde, of antwoorden ook met één of meer versregels, al naar hunnen lust. Dit geschiedt op eene der bovengenoemde variaties.

Het onderscheid tusschen de Sasambo's bestaat hierin, dat de vrouwen alleen die zingen, welke in gekuischte taal zijn gesteld; de mannen veroorloven zich hierbij meer vrijheid. De gelegenheden, waarbij Sasambo's worden gezongen, zijn vooral zeetochten, rijstpoten en rijstplukken, land ontginnen, en dergelijke werkzaamheden; bij feesten worden kakalantō's en kakumbaedě's gezongen.

In de onderstaande Sasambo's is door accenten aangegeven de maat waarin zij opgezegd worden, de zoogen. sasahola (zie B. T. L. V. 1894, bl. 131). De plaats waar de caesuur valt is door een komma aangegeven. De maat is tweecërlei: die van de regels 1, 2, 3, 5, 6, 7, enz. en die van 4, 8, 9, 13, 15, 16, 17, enz. Die van de laatste regels is de meest voorkomende. In schematische voorstelling zijn ze aldus:

I. — o o o — o , — o o o — o.

II. o o — o o o — o, o o — o o o — o.

In overeenstemming met het Sprk. bl. 9 over den klemtoon gezegde, zijn de beklemtoonde lettergrepen hier lang, de andere kort voorgesteld. De lettergrepen in de pauze zijn natuurlijk van zwevende quantiteit.

SASAMBO.

1.

1. Sáhêng i Lałéro, wúkun kota nómbô.
2. Ia sen masíli, wánsa naławóe.
3. Kásikomen leso, nápëndu su lima.
4. Su wongkón Biru Kadió, i Tandíng dala ulúne.
5. Bôu wałe láwô, hímalaben bêngi.
6. Pinonan tinánda, níranten bułéng.
7. Kóbitang mēdúnde, bānsi buło lána.
8. Manukáng olin Sangiáng, giměnsá su wałe láwô.
9. Intang sēhiwu kimóndo, bawowonen pinēbio.
10. Ia sůmangie ringang, ta makátahang mēlělle.
11. Bôu 'nae Sēm̄ba, pālun pinēdingang.
12. Dála ulun Dēda, Máninta mēgarang.
13. Hamuén kalu mēdingang, lelang-é ta mētātēntang.
14. Púsung u lálombo, ala pētambáne.
15. Hamuén kalu mēdingang, alakó pētamba náung.
16. Tariáng su wongkon Dúang, ala pētambaēng móna.
17. Ahāen bānua maráu, kere ánteh' u palúma.
18. Kereu tá mēsajan mata, kilá sú nusa maráu.
19. Apalómbon tahanúsa, ghahaghón manu dadió.
20. Bałené su rarurúhang, tēbanén pinangenténno.
21. Bałe sú wowon Lalákeng, sahēmáng mēdēdalínding.
22. Kere sásellen ta bāno, rala pinangēndałére.
23. Ia tá nanara ápeng, kapulúnu ta timúli.
24. Ta makátahang mēlělle, ia sůmangie ringang.
25. Inin pondoł'u arúnde, panētá pētatałěntu.
26. Manintá su Wałēbirang, bawa matunon kilaling.
27. Tiwon bāno su maráu, wawělló sałendarumang.
28. Ia tá pandang si Onge, tawe kúrang manusía.
29. Mageng búdine mapia, maning márau naúmang.
30. Mēnalángken nalang bálang, nalang dālěntihē bēmbang.
31. Mēdeá kanarang lěndu, tialái su mēgoghô.

32. Těngumbáseng i Kakóę, sała nánawo su láma.
33. I kite su ruan bęka męsasalamaten páusing.
34. Ta u mákaanggung páto, ęungung ále ipętinggung.
35. Mębuá bęu ęawésang, mahundingangken tułumang.
36. Mělurángken paramáta, kumbahang męsała-wera.
37. Manga máwun su wanúa, pęberán kałiománeng.
38. Tingihén mahuanéne, sasaę su ghion bálang.
39. Maning áke i Lansúna, ia mangehe męndenę.
40. Męndarúrę pał Kola, kere tipung mamamúwę.
41. Mętętóneng makjáła, i Sanggele wawa nusa.
42. Tanaę dotong kahęngang, pałi sú wanuan pią.

1. VERTALING.

1. Bij 't voorbijgaan van Dałero, boog de hoek der vesting door.
2. Ik zal niet meer op mijn gemak zijn; het getal der voornamen is groot geworden.
3. Zoo zacht is de zakdoek, dat hij zich over de hand (der danseres) heen vlijt.
4. Tanding is daar ginds in 't binnenland, op de bult van Birę-Kadię.
5. Van uit het paleis stroomt een zoete geur.
6. Het is als tandą-werk geknoopt, en met gouden kettingen versierd.
7. Met de vingers bespeeld wordende, doedelt de fluit van dunne bamboe.
8. Een muziekinstrument maken voor de Prinses, dat klinkt door 't paleis.
9. Duizend edelsteen en verminderden in glans, toen zij haar lied zong.
10. Ik zal maar meeweenen, daar ik het niet meer volhouden kan, slaapliedjes te zingen.
11. Van Sęmba af tot hier heeft men het zonnescherm begeleid.

12. Daarginds in 't binnenland van Dëdä, vertoont de Slanke zich in verschillende kleuren.
13. Aangezien de wortels zijn van het hout „Elkaar vergezellen“, zullen de takken ook niet van elkaar scheiden.
14. Neem de punt van het werpnet, om bijéén te brengen.
15. Neem de wortels van den boom „Elkaar vergezellen“, om harten te vereenigen.
16. Haal den Tariang op de bult van den Ruwang, om schepen te verzamelen.
17. De nauwelijks zichtbare omtrek van een ver land, is als een rij van naast elkaar zittende duiven.
18. Indien ik mij niet bedrieg met mijne oogen, is de bliksem op een verafgelegen eiland.
19. Doe een eiland oprijzen, klinkt de bede van den jaarvogel.
20. Haar (zijn) huis is op de kust, de vensters daarvan zijn er tegenover gemaakt.
21. Het huis staat op den Lalakeng; de vlerken (der prauw) schitteren door pracht.
22. Als het gaan langs 't strand van iemand die geen liefde heeft, liep hij door de ðalere-ranken.
23. Ik heb 't strand niet afgescheiden, gij hebt niet willen landen.
24. Het zingen van wiegeliedjes niet kunnende volhouden, zal ik maar mede weenen.
25. Wij hier, de overblijvenden van dooden, laat ons nu beginnen elkaar liefde te bewijzen.
26. De Slanke te Balëbirang smelt weg in gedachten.
27. Een bezoek aan een liefde die op verren afstand woont, valt in 't huiveringwekkend avonduur.
28. Ik geef niet om Onge, er is geen gebrek aan menschen.
29. Wanneer zijne (hare) gezindheid goed is, al is hij (zij) ver, zal hij (zij) in gedachten gehouden worden.
30. Komt, laat ons dan spelen met roei-spielgoed, speelgoed om de schouders stijf te maken.
31. Bij 't zoeken van eene duiven-bekende lette men op de plaats van haar geluid.
32. Wat een kwastigheid van Kakoë, hij viel haast op de borden.
33. Wij van beide zijden (der prauw) zullen elkaar gelukwenschen met

34. Daar niemand de prauw voorspoedig kan doen voortgaan, gaat men zelfs over gumutu-touw raadsels opgeven.

35. Uit de baai vertrekkende, zullen we ons voegen bij hulp.

36. Als men edelsteen aan boord heeft, mag men zich niet verspreken.

37. De heeren die aan land zijn mogen beden uitspreken.

38. De stem van haren broeder weerklinkt tusschen het gekraak der roeriemmen.

39. Al is het de badplaats van Lansuna, ik wil er toch in vissen en in baden.

40. Tuinbranders daar in Koŋa, 't is als rook van reukwerkers.

41. Zijne Sanggelë daar op het eiland geeft haren wensch te kennen dat zij gehaald worde.

42. Geniet maar ter dege terwijl gij nog zijt in het land des overvloeds.

1. AANTEKENINGEN.

1. Sahêng, loc. pass. van sahe (sum.) „voorbijgaan“, zonder 't voorvoegsel i. — Nombô, Praet. perf. van ombô (mombô) „op en neer gaan“. Dit vers is een spotdicht op de verwaandheid van zekeren Daŋero. De beteekenis van daŋero is „middel om beschaamd te maken“.

2. Masili is „beschroomd zijn tegenover hooger en in stand of tegenover vrouwen.“ Dit woord wordt dikwijls gebruikt in verbinding met het synonieme têngkang, dus masilin-têngkang.

3. „De zachtheid van den zakdoek is zoodanig, dat hij, enz.“ Bedoeld is de zakdoek, dien de danseres bij hare functie in de hand houdt. Leso is een bijvorm van lenso, dat door 't Mal. uit 't Port. is overgenomen.

4. Biru Kadiô „Klein--Biru“ is een plaatsnaam, Tanding is de naam eener vrouw.

5. Pona, (mam.) bet. „netten knopen,“ en ook „kralen op minstens twee draden rijgen, en wel zóó, dat men ruiten krijgt

als bij knoopwerk. Dit mamona met kralen van de kleinste soort, is het werk van prinsessen, die bekleedingen van doozen en heele tafelkleeden met patronen op deze wijze maken. Nirante is van het uit 't Mal. overgenomene rantai gevormd, en bet. „gemaakt tot een ketting.“

7. Kobj (mang) bet. „tokkelen, met de vingers bespelen;“ bij uitbreiding is dit ook toegepast op de werkzaamheid der vingers bij het fluitspel. Unde, zie Sprk. bl. 57.

8. Manukang is een Sang. w. w. vorm van 't Mal. tukang en bet. „maken, vervaardigen;“ oli is een blaasinstrument dat men bespeelt terwijl men het voor den geopenden mond houdt en er een krachtigen ademstroom tegen aan laat gaan, zonder te blazen. Gimënsa is een Praet. Perf. van gënsa, doch evenmin als bij de raadsels, is 't altijd bij de gedichten mogelijk den tijd van 't Sang. in de vertaling te behouden. Hier is vertaald alsof er gumënsa stond.

9. Intang, paramata, en alle woorden voor edelgesteenten in gebruik, worden in de Sang. poëzie voor vrouwen gebruikt. Bawowonen bestaat uit bawowo, 't achtervoegsel 3e pers. enk. van 't bez. v. n. w. en nog een volgenden n, de bekende partikel die Sprk. bl. 189 en 192 is besproken. Practisch is de bet. der n hier nul, doch plaatsen als deze (zie ook de verzen 20, 25,) bevestigen het op bl. 192 der Sprk. gezegde, dat de n en de u betrekkelijke voornaamwoorden of lidwoorden zijn; dus letterlijk staat hier dus „haar zang, die werd gebruikt om mede te zingen.“ Voor pinëbio zou men in gewone taal pinëbowo of pinësambo zeggen.

10. Dit vers wordt verondersteld gezongen te worden door eene moeder, die haar weenend kind in slaap zingt, doch er niet in slaagt om het stil te krijgen.

11. Palung wil hier zeggen „degene boven wien de pajong gehouden wordt“, dus de Vorst of voornamē vrouw die zich van de eene plaats naar de andere begeeft.

12. Dëdā is eene plaatsnaam, gegeven naar den dadap-boom (Erythrina Indica). Manintā is een versierende bijnaam van een meisje. Mëgaring (vertaald alsof er mëgëgaring, Praes.) stond, zegt men van bamboe, suikerriet, en derg. wanneer zij streepen van verschillende kleuren hebben.

13. De naam door den zanger aan dezen boom gegeven, is „mëdingang“, 't geen beteekent „elkaar vergezellen“. De

tweede helft van het vers verklaart genoegzaam de bedoeling.

15. Zie vers 13.

16. Hier is het niet zeker, of er gezegd wordt: „Haal de vruchten van den bitung-boom“ (*Kleinhovia hospita*), of „Haal den tahatariang“, den man die uit het inwendige van bitung-vruchten waarzegt (welke man op den berg Ruang woont), om door zijn kunst te weten te komen, hoe men een vloot ook bij stormweder en ondanks strooming bij elkander houdt. Het kan ook zinnebeeldig gezegd zijn, gelijk de meeste Sasambo's naar omstandigheden gebezigd kunnen worden om iets verbloemd te zeggen. Waarschijnlijk hebben 13, 14, 15 en 16 dezelfde beteekenis.

18. Dit vers, eenigszins uitvoeriger (met parallel in Sasahara), vindt men in N^o XVIIIa (B. T. L. V. 1894, bl. 14).

19. Manu dadiq is de Sang. naam van den jaarvogel of rhinoceros-vogel (*Buceros bicornis*).

20. Daruruhang en duruhang „kust“ zijn afgeleid van duruhë (dum.) „langs de kust varen“, Tag. dorok, lorok, „in 't water naar iets zoeken, met een boom.“ Tëbanen is tēba „venster“, met pron. suff. 3^e pers. enk. en de bij N° 9 besproken „Het is niet duidelijk waar tegenover de vensters geplaatst zijn, misschien tegenover een huis op een ander voorgebergte, dat zich een eindje verder in zee uitstrekt, of ook eenvoudig tegenover de zee.

21. Lalakeng is de naam eener hoogvlakte achter Manganitu. Daḷinding, frequ. van een ongebruikelijken stam dinding, bet. „vertoon maken, prijken.“

22. Mangëndalere is een vorm zooals mangënsaḷu, zie bij de Raadsels, N° 3 (Jaarg. '94, bl. 387) en bet. „door de dalere-planten lopen.“ Deze plant (*Ipomaea Pes-Caprae*), Tag. Bis. lagarai, tagarai, behoort tot de convolvulaceen en is eene langs de stranden van den O.-I. Archipel veel voorkomende kruipplant.

24. Zie vers 10.

25. Inin. Over de „, zie vers 9. Pondolë „rest, overschietend deel“ wordt hier gezegd van eenigen die hunne ouders of verwanten overleven. Arunde is Sasah. van tau nate.

26. Baḷëbirang is de naam eener plaats, die weder genoemd is naar den gelijknamigen boom (*Hibiscus tiliceus*), Tag. Pamp. balibago, Bis. malabago.

27. Tiwo is de stam van mētiwo „gaan bezoeken, gaan

kijken naar"; in gewone taal zou men hier pětatiwo zeggen "tijd waarop men bezoekt."

28. Pandung is 't Holl. "van doen", zie Sprk. bl. 20. Onge is een persoonsnaam. De beide laatste woorden van dit vers zijn Maleisch.

29. Budine is hier gebruikt in de beteekenis van "gezindheid, maar gewoonlijk beteekent het, evenals in 't Mal. "verstand." Het wordt zeer weinig gebruikt. Het bez. v.n.w. kan ml. of vrl. worden opgevat, al naardat het vers door eene vrouw of een man gezongen wordt.

30. Maļēntihē is "een gespannen gevoel krijgen" (of hebben, al naardat deze vorm een werkwoord of een bijv. nw. is) gelijk in en rondom een puist of een gezwel; daļēntihē, daarvan afgeleid, wil dus zeggen: "iets dat zulk een gevoel veroorzaakt." Hier worden er de riemen mee bedoeld, die bij lang en aanhoudend gebruik spier-pijn in de schouders veroorzaken.

31. Lēndu, zie B. T. L. V, '93, bl. 342. Mogho "zuchten" wordt het geluid maken van de woudduif genoemd, zie S. T. N° I (B. T. L. V. '93, bl. 323, r. 6 v. o.). Tialai is een Imperatief met 't achtervoegsel i (Sprk. bl. 166), van den stam tiala "teeken, merk", de bet. is dus "bedien u als teeken van, ga af op."

32. Mětēngumbaseng, van den stam umbaseng "jongeling", bet. "het heetje spelen, den heer uithangen, zich als een kwast gedragen, fatterig doen", zooals ook mětēmahuala "meisjes-kuren hebben, pruilen, nuffig zijn", van mahuala "jong meisje". De secundaire stam is hier gebruikt in de bet. die Sprk. bl. 216, onder N° 2 is besproken. In dit vers wordt gespot met een jong mensch, die zich met vele onnoodige bewegingen aan den maaltijd zet en daardoor bijna op de borden is gevallen, die voor de dischgenooten op den grond waren gereed gezet.

33. Wat pansing beteekent, weet ik niet.

34. Dit vers beschrijft een toestand waarin de omstandigheden het voortgaan der prauw tegenwerken en men dus werkeloos tegenover elkaar zit en den tijd tracht te verdrijven door elkaar raadsels op te geven.

35. Dit vers komt reeds voor S. T. XVIII b (B. T. L. V. 1894, bl. 25, r. 15). Met tuļumang wordt de Hulpe Gods bedoeld.

36. Zie de Aant. op vs. 9.

38. Gio is eig. „gejuich“, stam van mĕgio „juichen“. Hier wordt er mee aangeduid het kraken, piepen of knarsen van de roeiriemen die balang heeten en die in touwen hangen, welke de plaats van onze dollen bekleeden. De roeispanen die pundaļĕ heeten, worden uit de hand geroeid.

40. De Sangireezen maken hunne feestkleederen geurig door ze te houden boven den rook van welriekende boomschorsen, die zij smeulend laten branden, bv. lansa-schillen (*Lansium domesticum*), enz. Dit maakt evenwel maar weinig rook in vergelijking met den rook die er opstijgt van een stuk ontgonnen land, welks hout verbrand wordt, zoodat de vergelijking niet vleierend is voor het werk der bedoelde tuinbranders die, naar men hieruit opmaken kan, geen groot stuk woud ontgonnen hebben.

41. Mĕsĕsanggelĕ beteekent „naast elkaar staande,“ bijv. een paar boomen, sanggel-e wil dus zeggen „zijne naast hem staande.“

42. Tanāĕ, eigenlijk „ga naar beneden,“ waar het een imperatief is (gelijk ook hier), is een woord dat men gebruikt wanneer men een ander tot het doen van iets wil aanzetten, of hem verlof er toe geeft. In dit gebruik wil het dus eigenlijk oorspronkelijk zeggen „val er maar op aan“. Banuan pia „het land van hebben“.

2.

1. Tinaho su wuļo-ļana, mĕdarorong kakĕngkumang.
2. Ghahaghon inang nanĕntung, kaomaneng kere wio.
3. Demben masuļen banua, maning mĕtaung mĕbuļang.
4. Kate wuhu nararau, naun mĕbĕntuļĕ honda.
5. Ia bĕgan pĕbawuļo, masingka ta nĕdarangeng.
6. Buļude sio ļempangeng, mĕbatu beran kanarang.
7. Pundaļ-e riō pĕdiang, sumahe soan kanarang.
8. Tau rarua mašĕlle, mĕdĕdingang bou 'naĕ.
9. Lakū ponggo tĕntang-kona, pangimbuan daļurune.
10. Daļurun tau nileru, simaļi bĕnsin u naung.
11. Maning kere kuse lei, ileru maļeru ļai.
12. Tumoto tĕntaļang riang, ta kaļĕtuang u ĕllo.
13. Mĕlaļengkaden panamba, malambae su sakaeng.

14. Tiněntang dariŋ hala, waŋe monoden sasangi.
15. Ta katěntang samurine, isensel'u lawŋ mamoba.
16. Těmbaŋung něbŋ su raŋeng, pikungken iha daŋai.
17. I Tatinting taralilo, budiang anuang apa?
18. Kahiwi ɭampawanua, pinangoko tamasalang.
19. Suapan piněbuakeng, pamunakeng sene lai.
20. Dala putung su sělaeng, tialan pamamunakeng.
21. Pirua tonggen Tamako, areng ta kawawuŋengang.
22. Měbatu hěsa marau, abe kaŋolon pundáŋ.
23. Timěmbo kambe kaŋongang, kindaeng něpulun apa?
24. Měbatu tondon daŋere, sarapěllin kawawu.
25. Sarědjen tau Nagha, naněléen sondang kalu.
26. Baŋanda kawe lentene, pungere su Manganitu.
27. Buan dingkaŋeng mawira, saŋa iragang tumuŋi.
28. Siměbang boŋ Rodino, wituŋg sěngkaŋipoho.
29. Dasi su Pěndioŋangeng, makibaŋon gampan Duŋi.
30. Nangkoda saghed-e apa, ɭimiu peto nanguliŋ?
31. Manganguliŋ sinawangeng, mona kere kakuawa.
32. Boŋ Ruang dade lai, su ɭikud'u Taghuŋandang.
33. Pěsasimbalaŋ parenta, ligha kawuna u nusa.
34. Tawe piněsaŋa tude, pinitu u kahinone.
35. Saghed-e iloŋon dea, běndune 'loŋon kěliwu.
36. Sěllihě antara lai, abe pangumbalaŋ pato.
37. Dariŋen pansariang, ta mapapěkung saghedě.
38. Sahune těntang su raŋeng, otongang taku kobitang.
39. Ta maraun ta marani, pědaringang i sahěmmang.
40. Onggo si Ngiang kadodo, i kau remben ta sumangi.
41. Bawěllo sěbang su apeng, tingang banua marau.
42. Tagonggong su ɭingungune, kere rěllŋ su marau.
43. Apae nanihing puŋo, měmpangawe tahanusa.

2. VERTALING.

1. De vrager om een zakdoek wordt in hooge waarde gehouden.
2. Een wensch van eene eigen moeder is als eene bede in een sprookje.

3. Wij komen nog wel terug in 't vaderland, al duurt het ook jaren en maanden.

4. 't Is pas dat wij zoo ver van een wonen, vroeger woonden wij vlak naast elkaar.

5. Ik weet van geen kibbelen af, ik weet het door het niet bij elkaar boven komen.

6. Negen bergen gaat men wel over, om het woord van een bekende te volgen.

7. De roeispansen breekt men haast, wanneer men de negeri van een bekende voorbijgaat.

8. Twee menschen loopen langs het strand, te zamen hierheen komende.

9. Laat het korte buisje achter, om de lucht er van te ruiken.

10. De lucht van een verworpeling wordt waargenomen als afkeer des harten.

11. Al zou hij zijn als de grootste buidelratsoort, de weg-geworpene is ook weg.

12. De zon wordt niet heet over iemand, wanneer hij vroeg op een arbeid toespringt.

13. De hoeden opwippen van weerskanten is de avondgroet op de prauw.

14. De kinderen zijn alleen achtergelaten, het huis spoelt weg van gewezen.

15. Ik kan niet als de laatste achtergelaten worden, uitgesloten door de anderen die alleen gaan varen.

16. De teerkost is op weg verloren, ingepakt als hij was met lusteloosheid.

17. Tatinting die niet op ééne plaats blijft, wat zou men er aan hebben om dien te loven?

18. De lampawanua-sarong is gebruikt om onderdanen te koesteren.

19. Vanwaar men vertrokken is, daarheen stuurt men zijne prauw ook weer terug.

20. Het vuur daar op den kust-weg is het teeken waarop men eene prauw aanstuurt.

21. Helaas, die landtong van Tamako, de naam er van is onvergetelijk.

22. Als men een verre school visschen volgt, moet men niet in de roeiriemen verslappen.

23. Wat scheelt de kindaeng toch, om aan te vallen op een kambè van wilde bete?

24. Ik wil volgen het kruipen van de dalere, van de gouden sarapëlli.

25. Wat een aanstellerij van een Nagha-er! een houten kris heeft hij zich aangegord.

26. Holland is een uitlooper, te Manganitu is de stam.

27. Om de witte dingkaleng-bloesem zou men haast de prauw aansturen.

28. Een heel sterrenbeeld is achter den berg Dodino opgegaan.

29. Daar in Pëndiojangeng wordt gevraagd naar 't voorkomen van Dui.

30. Wat heeft een scheepsgezagvoerder voor vermoeienissen, naar den achterstevan gegaan zijnde om het roer te houden?

31. De stuurman is bezeten door een geest, de voorstevan lijkt wel een lichthout.

32. Van Kuang is 't nog verder heen, 't is achter Tagulandang.

33. Voer gezamenlijk het bevel uit, om spoedig het eiland te bereiken,

34. 't Is niet met opzet verkeerd gedaan, 't is met een boogschot geraakt door bekwaamheid in het mikken.

35. Zijn moeite doen zal afgemat worden door zoeken, zijne inspanning door trachten.

36. De strooming kan ook tusschenbeide komen, verlaat u niet op de prauw.

37. Gewoon aan 't zoeken van 't dagelijksch brood, worden wij niet door vermoeienis gebogen.

38. Laat de sahune op den weg achter, ik zal aankomen om ze te bespelen.

39. Het gaat niet verder af en komt niet dicht bij, het te samen gaan der prauwvlerken.

40. Geef het aan de kleine Ngiang, gij zult er nog niet om huilen.

41. Kom in den avond aan 't strand, kijk naar 't ver gelegen land.

42. De klank van scheepstrommen in de baai is als donder in de verte.

43. 't Zijn dingen die gelijken op eilanden, die 't voorkomen hebben van omspoelde landen.

2. AANTEEKENINGEN.

1. De uitdrukking „gelegd in eene buŋo-ŋana“, wil zeggen; „goed bewaard, zorgvuldig opgeborgen“, en bij uitbreiding „hooggeschat, met hoogachting ontvangen en opgenomen“. Kakəŋkumang is van den stam kəŋkung „vuist“, en bet. „’t geen in de hand gehouden wordt“. Een zakdoek is een teeken van vriendschap; iemand die om een zakdoek vraagt, vraagt dus om een teeken van vriendschap of genegenheid.

2. Inang nanəntung „eigen moeder“, woordel. „moeder die naar beneden heeft gebracht“, van den stam təntung. De wenschen die door prins en prinsessen in de sprookjes worden gedaan, worden altijd onmiddellijk vervuld; daarmee wordt in dit vers de wensch eener moeder vergeleken. Kaomaneng is de (sec.) grondvorm van het meer gebruikelijke kaŋiomaneng „gebed, bede“, dat dus een frequentatieve vorm is.

3. Məbəntulə honda bet. „zoo dicht bijeen wonen, dat de drup van ’t dak in dezelfde goot (honda) op ’t erf valt“.

4 en 5. Deze beide verzen moeten overdrachtelijk worden opgevat. Van twee gelieven beklaagt zich de eene tegenover den andere dat er tusschen hen verwijdering is ontstaan.

6. Kanarang is gevormd van narang „gewoonte“, en is hier een verbloemde naam voor „geliefde“.

7. Diŋ, dat „klein“ beteekent, wordt ook gebruikt om de bet. van het volgende woord te verzwakken, zooals ons „bijna, haast“ en derg. De riemen breken haast van ’t heilige roeien dat men doet, om door zijne geliefde opgemerkt en bewonderd te worden.

8. Maşəlle is Siauwsch dialect voor Mang. suməlle, „langs het strand gaan.“

Salŋ (sum.) is hier vertaald met „waargenomen worden als“. De bet. is „een reuk afgeven“.

11. Kuse lei, de grootste soort van buidelrat, is hier gebruikt als beeld van iets dat zeer vasthoudend is en zich niet gemakkelijk laat weghalen.

13. Məlaŋkadə; deze vorm is als een wederkeerige opgevat en drukt dan uit het groeten en het beantwoorden van den groet.

16. Iha daŋai „ontoereikende kracht, lusteloosheid“.

17. Tatinting is een mansnaam. De bet. van dit vers is: Wat heeft men er aan om iemand die 't telkens met een ander houdt, in zijne gedachten te houden? Taralilo is een Siauwsehe vorm, en budiang is namaak van naumang.

18. Tamasalang is een Sasahara-term voor kawaua „onderdanen“. Dit vers is een lofdicht op een vorst, die genoemd wordt: een sarong als de boom lampawaua, een groote boom, die zijne takken ver uitspreidt, en veel schaduw geeft.

23. De kindaeng is een visch die in 't Mol. Mal ikan deho genoemd wordt. De kalongang of wilde betē is eene soort van aronskelk en veroorzaakt vinnigen jeuk, bij aanraking. Omdat men dus hare aanraking vermijdt is zij het beeld geworden van een adellijke. Dit vers hoont iemand die een huwelijk wil aangaan boven zijn stand.

24. Sarapelli is hier Sasah. van dałere (Ipomaea Pes-Caprae), en waarschijnlijk samengesteld uit sara (stam van manara „afscheiden“) en pelli „verboden, onder verbodsbepaling liggende“. 't Is de naam eener plant, die veel op de dałere gelijkt. Kawaua is Sasah. voor bułang „goud“.

25. Sarēdi, zie bij de Raadsels No. 180. Nagha is de naam van verschillende plaatsen op de Sangir-eilanden.

26. Dit vers kan doelen op iemand die te Manganitu geboren is en thans in Nederland vertoeft.

28. Dodino is de naam van een berg op Halmahera. Kalipoho is „maagschap, familie“, dus sēngkalipoho „een heele familie“.

29. Pēndiołangeng is Sasah. voor „'t land waar men naar toe wil“; de stam ołang ligt in 't woord. Dui is een mansnaam.

31. Sawang (sum.) „indalen, invaren, van geesten of zielen in eens menschen lichaam, waardoor zijne eigene ziel verdreven wordt“. Pia himukudē simawang su taumata ene „er is een geest in dien man gevangen“, zegt de Sangirees van iemand die bv. door bloedverlies flauw valt. Kakuawa is een brandend stuk hout, dat men in 't donker heen en weer zwaait, om licht te verkrijgen. Er wordt dus hier van de prauw gezegd, dat zij hevig heen-en-weer slingert.

32. Ruang is de naam van den vulkaan die vóór Tagulandang in zee ligt.

33. Mēsasimbala „elkander helpen, gezamenlijk iets uitvoeren“.

35. Běndu is Sasah. van saghedě, kěliwū van dea.

36. Antara is uit het Mal. (Skr.) overgenomen. Umbala is van den stam bala „laten, overlaten, toelaten.“ Over dit voorvoegsel, zie Spr. bl. 128 en 202.

37. Pansariang is 't Mal. pěntjarian „broodwinning“; dāriq u. p. is hier eene uitdrukking voor „iemand die door handenarbeid den kost moet verdienen.“

38. Sahune is dial. van Taruna, voor Mang. sałude. Dit instrument is een bamboekoker met vijf snaren, die met de linkerhand bespeeld worden, terwijl het op den schoot ligt en de rechterhand tegen het eene eind klopt, waarin men een gaatje gemaakt heeft. Voor eene nauwkeurige beschrijving zie men 't Woordenboek. Sahune is in 't Mang. een snelle maat van het ganding, geklop, waarop de mannen dansen. Vgl. het Mal. (Perz.) sarunai, klarinet.

39. Marani is van den stam dani, in de N. dialekten gebruikt voor Mang. masandigě, nabij.

40. Ngiang is eene verkorting van Sangiang.

43. Puło is geen Sang. woord, maar het Mal. pulau. Het Sasah. woord voor tahanusa is humamping, soms ook buntuang. Het S. T. N° I (B. T. L. V. '93, bl. 346). gebruikte paruwe is eig. Sasah. van nau „groen“, en is dus geen goed Sasahara voor tahanusa.

3.

1. Dumangéng su wałen bansa, horomatin kaławawa.
2. Tandan káhoromatine: lungung kinsulě sělungang.
3. Měsasasan kaen balang, ta u makapělałanda.
4. Měłěhiking pamamoba, makiamang si nangkoda.
5. Paton kite kałantúge! ěnda! buhu kawawuna.
6. Dala měkěkaomaneng, nakasilo pato 'nda!
7. Pułun balang timaingke, něsakén tau rarua.
8. Makaědang kai mea, mětiki sakien balang.
9. Lukadén ěllo kapuko, mangumbáłente mambena.
10. I Wataha puko-kona, pěkilała tahanusa.
11. I kau maměndang sia, boı nědingang kangere.
12. Ułi u tau nědingang, tawe limembo sěngapa.

13. Tə u nākaghurang siə, sauneng nakarariə.
14. Katatikilang i Hono, tingih' u lisung nəğənsa.
15. Tabeə u ɭighə mate, ta makapəndang mahono.
16. Liwuhangken dukū apa, raɭurune sen diməka.
17. Takū iawɨ balimbing, ipamutɨ daɭurune.
18. Lombon tarɨ su marau, wodang takū nənaunang.
19. Gampane waɭine wue, ta katanding si Merelə.
20. Abe pənaung darua, pakatuntə si Merelə.
21. I Raɭagə bawa nusa, mətətoneng makiaɭa.
22. Məsombang denoin əllo, taɭəntu su tuarine.
23. Maning liwuhang mətiki, bodang tətinting su naung.
24. Tinəntang karareəe, manarang u makɨnang.

3. VERTALING.

1. Bij 't binnegaan in een huis van een adellijke brengt men eerbied mede.
2. Het teeken voor zijn eerbied is: hij kruipt zelfs onder een kinsulə.
3. Wanneer men elkander vermaant met roeiriemslagen, mag niemand zich onttrekken.
4. Wanneer men het zeevaren onderhoudt, zegt men "vader" tot den gezagvoerder.
5. Hoe heerlijk is onze prauw, die pas is aangekomen.
6. Daar aan wal slaakt men kreten van opgewondenheid, bij 't zien van onze prauw.
7. De stelen van de roeiriemen zijn stil gaan staan, nadat men twee menschen heeft opgenomen.
8. Wat doet volhouden is schaamte, dommelen wij dus in, leg ons dan het roeien op.
9. De waker des daags wake op, wij gaan de zee over.
10. Maak Bataha wakker, dat hij de eilanden trachte te herkennen.
11. Wilt gij mij beproeven, nadat wij vóór dezen reeds samen gevaren hebben.

12. Naar het zeggen van dengene die zijn medgezel is geweest, overtreft hij in het minst niet.

13. Er is niets dat mij oud maakt, het maakt mij integendeel jonger.

14. Op de slaapkamer van Hono weerklinkt het geluid van den vijzel.

15. Tenzij ik spoedig sterve, zal ik het uitvallen der tanden niet gevoelen.

16. Met welk kruid zal ik het verdrijven, daar de reuk zich reeds heeft vastgehecht.

17. Ik zal in de blimbing-boom klimmen, om daarmede de lucht te verdrijven.

18. Lombontari in de verte wordt nog steeds door mij herdacht.

19. Zijn voorkomen is anders, 't is niet te vergelijken bij Merelu.

20. Denk niet aan twee, bepaal u bij Merelu.

21. Dałagë daar op 't eiland wenscht gehaald te worden.

22. Bij het ontmoeten baad hem met tranen, uit liefde tot den jongeren broeder.

23. Al wil ik de gedachte er aan door slaap verdrijven, het doet zich nog steeds aan het hart gevoelen.

24. Het kind is verlaten in den tijd dat het 't meest naar zijne moeder zocht, toen het reeds gewoon was moeder te zeggen.

3. AANTEEKENINGEN.

1. Bansa, uit 't Mal. (Skr.), is hier gebruikt als benaming voor den hoogsten stand op Sangir. Het Sangireesche papûng, waarover gesproken is in de Aant. op N°. XVI, B. T. L. V. '94, bl. 4, is de benaming van den adelstand, die weder verdeeld is in papûng tuhasë (Sprk. bl. 282) „hoogste adel, zuivere adel” en p. bëka „halve adel”, dat zijn degenen, die slechts van ééne zijde van adel zijn. De zuivere is thans bijna geheel uitgestorven. Het vrije volk heet kawanua, de slaven ëllang. Deze zijn meestal

verkregen door koop (meestal van de Talaut-eilanden, welker inwoners elkander verkochten, soms zelfs ouders hunne kinderen). Ook op beschuldiging van tooverij, of door een pëlli (tabu) te verbreken of door te vervallen in zoo zware boete, dat men met zijne persoon moest betalen, werd men vroeger slaaf. Thans bestaat de slavernij op Sangir niet meer als erkende instelling.

2. De kinsulë (zie bij de Raadsels, B. T. L. V. '94, bl 435) is een zeer lage kleine plant; het hier gebruikte beeld is dus zeer sterk.

3. Landa is alleen gebruikelijk in de uitdrukking mēlanda kire "zich niet aan eene afspraak houden, zijn woord breken." Naar deze beteekenis is de hier gegeven vertaling gemaakt.

4. Mēhiking is "onderhouden" in den letterlijken zin des woords. Mamoba, zie Raadsel N°. 390, B. T. L. V. '94, bl. 447. Makiamang, zie Aant. bij N°. XXXI, B. T. L. V. '94, bl. 111.

7. De bet. is: nadat men twee menschen, als gasten, heeft opgenomen, is men aan de praat geraakt en heeft de roeiriemen laten stilstaan. Doch daar mēsake ook beteekent pinang geven, kan dit vers ook verklaard worden: Terwijl men aan twee menschen (in eene andere prauw) pinang overreikt laat men de roeiriemen rusten. Tau moet in dit vers worden uitgesproken met den klemtoon op de u, om de maat vol te krijgen.

9. Mangumbałente is van den stam lente (lum.) "over eene brug, boomstam of iets derg. loopen." Mēpēpałente "heen en weer op een tak gaan" (eekhorens, papegaaien). Um is een voorslag. Het gaan over de zee met een smalle prauw wordt hier aldus genoemd. De afgeleide stam is bałente, of pałente. Mambena is Sasah. voor sasi "zee".

11. Mamēndang (van pēndang) is "bevoelen, betasten", het is hier in den zin van "keuren, beproeven" gebruikt.

13, 14, 15. Deze drie verzen behooren bijeen. Het eerste wordt door een oud man gesproken, waarop een jongere spottend aan merkt, dat men op zijne slaapplaats het geluid van den kleinen vizel en stamper hoort, dien oude inlanders bij zich plegen te dragen, om de sirih-pruim fijn te stampen, die zij niet meer kunnen fijn kauwen. Ook de naam Hono wijst hierop, daar dit woord de stam is van mahono "uitvallen van tanden", en dus z. v. a. "tandelooze" wil zeggen. Hierop is de repliek van den oude weer, dat hij, tenzij hij spoedig zal sterven, niet verwacht aan de kwalen van den ouderdom te zullen lijden.

17. Ipamutj bet. „om daarmee wit te maken“. Het klimmen in de blimbing-boom, is het beeld van eene wanhopige daad, door iemand verricht die een ander niet uit zijne gedachten kan verbannen.

17. Lombon tari is een eigennaam, die ook beneden (Sas. 4, v. 88) voorkomt.

19. Gampa bet. „voorkomen, houding, gestalte“; Merelu is een mansnaam, die ook in 't volgende vers voorkomt.

24. Dariŋ karareŋe wordt een kind genoemd, als 't op den leeftijd is van steeds zijne moeder te zoeken en bij haar te willen zijn.

4.

1. Matane wodang su raŋeng, mĕkati tau taŋe.
2. Pakaiha mĕgahagho, makatuŋung kawē rorong.
3. Maning mĕtaung mĕbuŋang, dorong: kasuŋen banua.
4. Maning mĕlelang tamai, suŋei 'ndaung pungene.
5. Buŋudĕ kinanarangeng, tinĕntang makaŋairo.
6. Banone su matan ěllo, sumĕda katahĕndungang.
7. Daŋurune sen dimĕka, 'liwuhangken duku apa?
8. I sire tamahuari, nĕpaparingang namoba.
9. Karaun pinamembangeng, lingung aha ta 'kasilo.
10. Tĕntaŋang bawa su nusa, pĕdarohoin taŋĕntu.
11. Pinĕberan Gandalaŋgi, daŋeng ta sombang-e apa.
12. Lumente su sasi ure, su wowon daghe buŋaeng.
13. Ahaen banuan kite, masanggiden ikakame.
14. Taŋĕntu ta piruane, iro ta baŋis-e iro.
15. Daŋeng daroi i Tuang, daŋeng ta sombang-e apa.
16. Maŋaŋurang su ghahago, pĕbarakatiko wue.
17. Buŋang pangangiloaheng, dorongang: abe pĕbasa.
18. Maning su nusa marau, dorong: ia tahĕnduŋge.
19. Apa nakawarado, nakakoŋ kere ini?
20. Mĕtatahang su mapia, ruŋalahĕdo tuŋumang.
21. Dade i Makaŋairo, dorong: kawuna ĕndai.
22. Mĕdorong si kau, pato! aha su raŋeng mapia.
23. Ai kataku masengge, tariang su wongkon Duang.

24. Kasiang iako lai, nihombang ake tulumpang!
25. Mëdëdaraki su nusa, makatulung kai aha.
26. Abe ringa këkatje, 'ndaung taraje lai.
27. Manien ta manumbilung, su londe kapapiane.
28. Senggo darua tinara, wou 'nsae dalawesang.
29. Susan naung naliu, semben ta u tahëndumang.
30. Sasae su monan pato, wulaeng kere kineke.
31. Pëdisë simarang ure, ëllo simëbang bulaeng.
32. Ala darenông Sangiang, ake su laeh' u watu.
33. Kawawira iwëbuni, mëndenö su luhun buång.
34. Bawuwukang ta nëtowö, nakasangi si Sangiang.
35. Nasusan bansi napëdi, ahien ta bulo lana.
36. Mëndenö su ake bangka, liwuæn ta tolene.
37. Mëndenö su tolen saļu, makionod' u wëmbuang.
38. Mëndenö ari pangulu, raki ari pangindala, madirin lëngkü ionóde, këndimang ianseréte, lëngkü ionódë apeng, iansérë su lighareng.
39. Mangontö su lëbon tau, abe reren panguleëng.
40. Dala kawé soan tau, kudaton tau woline.
41. Kere ta mësaļa mata, kilā su nusa iolang.
42. Duruhang i Lambensina, wiala himumbe nau.
43. Sumëlle su lahuaweng, tipang sarang ikapëllö.
44. Baļe su wowon Tariang, pamamelokang daraung.
45. Bawantin Lelen-sumangi, bawëllo kinahuwusang.
46. Dasi su wowon Tendenang, məmellö tatuwon buwe.
47. Pëlaļiuanğ tamai, pirua i tonggen Nameng.
48. Tahanusane rarodö, otongang pëlämbeongang.
49. I sain su paha-paha, tingih-e 'nae manawo.
50. Pënanangkodan Baļalağ, nëlalikü su pahëpa.
51. Nangkoda matane wuta, ta nakasilo wualo.
52. Nangkoda saghed-e apa, umbaseng mate mëbalang.
53. Piloto Tataļin-boba, mësenggo ta manganguling.
54. Nakasilo rëllang tengke, bukun senggo nilenggohang.
55. Kara dëllang mariadi, lëingateng i Piloto.
56. Sarang senggo e nawewë, paşiboleng kahiwune.
57. Tingihen kole nëbera, wala wala nëbisara.
58. Tingihen gaheghen uling, tamai kere tambirang.
59. Asan kakontin piloto, limiü peto nanguling.
60. Kalëmba lülikā mona, nalang i Rata Anggoma.
61. I kami tulungko wue, kaðiongeng sarang nusa.

62. Maeng maiang tulumang, anging pakabihu Raki.
63. Tiuken anging pawawa, ongosë malurang ini.
64. I kite mahamawu anging, makiëllang su timbowo.
65. Ia dingang sojong Para, lurang su kanukun ola.
66. Takatia mananumpang, ia sasakene lai.
67. Sinsing bian Tahinate, bukala ponton Manaro.
68. Bukala lëlla napëtang, nilimbe su soan Dagho.
69. Sinsin tandu duan bua, wala i kau mëpile.
70. Nakakurang dalimbene, sinsin bia niulenang.
71. Pahëpa sihing-e lawo, apeng pakatalalai.
72. Tialan apeng u Lawa, wuan pahëpa nëgaring.
73. Manangka malahundingang, dala su pahëpa têngkang.
74. Anging sosö bou mona, tahiti nëlimpa gati.
75. Kite sumomahë anging, mëtatumpile timbowo.
76. Soroga i Kalendesang natëntung su pulun balang.
77. Sumowa su sawang bengko, su lalawesang kalelo.
78. Sowae apasowae, pamëntulang u walango.
79. Bungan kapepe batie, sumasenggo kadëntane.
80. Manëtæ mëbadame, mëkauhen kapapia.
81. Ia lulabaen sili, inang amang su marau.
82. Ia makiinang bulang, makiambia Dauu.
83. Untungken tau maraleng, lingung intang kasonbangeng.
84. Bulude nëdaku intang, nëdua timbang bułaeng.
85. Bou 'ndai tonggen Monto, wulude sio kimerä.
86. Mëtatamba si Saburo, su wawoworang sëmbua.
87. Kite mënalang mapia, mëdamehang matulena.
88. Lombon tari su wanua, wodang taku nënaumang.

4. VERTALING.

1. Zijne oogen zijn nog op den weg, verlangende naar den afwezige.
2. Wees krachtig in het wenschen, 't geen helpen kan is het gebed.
3. Al is 't ook over jaren en maanden, mijne bede is: keer weder naar het vaderland.

4. Al strekt ge ook de takken naar de verte uit, keer terug hier naar den stam toe.

5. De bergen waaraan men gewend is, wekken droefheid op bij 't verlaten.

6. Wanneer iemands liefje in de zon is, zal hij bij het ondergaan aan haar denken.

7. Zijne reuk is er reeds aan gekleefd, met welk kruid zal ik die verdrijven?

8. Zij oudere en jongere verwanten hebben elkander meegenomen om te varen.

9. De verte der verbanning is zóó, dat zelfs de omtrekken van het land niet meer zichtbaar zijn.

10. Zoolang ik daar op het eiland ben, laat ons elkander liefdebewijzen zenden.

11. Gezegd is door Gandaḷangi: die weg heeft in 't geheel geen tegenspoeden

12. Varen op een gouden zee, over een gulden oceaan.

13. De omtrekken van ons vaderland zijn bijna met de hand te bereiken.

14. Liefde zonder wederliefde, beklag zonder wederbeklagn.

15. Een weg waarop Mijnheer ons zendt, is een weg zonder tegenspoed.

16. Geef ons, die geladen zijn in een tooverwensch, daarom toch zegen.

17. In de maand waarin men rust, wordt gebeden: moge het niet donker worden.

18. Al zijt gij op een ver eiland, ik bid u gedenk mijner.

19. Wat is het toch, dat ons in zoo een slechten toestand heeft gebracht?

20. Wij zijn standvastig in het goede, wachtende op Hulpe.

21. Dat Makaḷairo daar in zee hier moge aankomen, is mijn wensch.

22. Wij vragen u, o prauw, leid ons op goede wegen.

23. Vrees niet voor afdrijven, er staat een tariangboom op de bult van den Ruwang.

24. Ach, dat ook ik Water der Hulpe hadde gevonden.

25. Bij 't varen van eiland tot eiland, is hetgeen dat helpt, de verre omtrek van het land.

26. Wensch niet zoo nu en dan mijne tegenwoordigheid, ik kom ook al daarheen.

27. Al varen wij ook niet in een tumbilung, in een londe is 't al goed genoeg.

28. Twee zeilen naast elkaar gezet, komen van uit een dieper gelegen gedeelte der doorvaart.

29. Wanneer het harteleed is overwonnen, denkt men er niet meer aan.

30. Daar voor den voorsteven der prauw is het alsof er goud uitgespreid is.

31. De zonneschijn straalt gouden, de zon is gouden opgegaan.

32. Haal het tot badwater der Prinses, het water in het hol van den steen.

33. De blankheid wordt verborgen, wanneer men baadt in het zwakke schijnsel der maan.

34. Dat de citroen geen jonge bladeren heeft gekregen, brengt de Prinses aan 't weenen.

35. Wat zou men bedroefd zijn over 't breken eener fluit, alsof er geen bu^lo^lana was.

36. Ik wil baden in kuil-water, in diep water dat geen afloop heeft.

37. Ik wil baden aan het beneden-eind der rivier, om de bẽm-uang op mij te laten aandrijven.

38. Baad niet bovenstrooms, baad niet in 't binnenland, opdat niet het vuil worde afgedreven, de onreinheid met den stroom worde meegevoerd, het vuil afdrijve naar het strand, worde aan-geespoeld op de kust.

39. Wanneer gij in eens anders modder plant, word dan niet boos bij 't terugvragen.

40. Dat is eene vreemde stad van menschen, eene versterkte plaats van andere lieden.

41. Indien mijne oogen zich niet bedriegen, is de bliksem op het gewenschte eiland.

42. Wanneer Lambensina voorbijgaat, kijken de toeschouwers door 't groen.

43. Zich wringen (met de prauw) door een spleet in de riffen, zoodat (de riemen) juist nog kunnen losgelaten worden.

44. Het huis op de hoogte achter Tariang is de plaats waar men naar de zeilen uitziет.

45. Welk eene plagerij van Lelen-sumangi: 's avonds juist mahuwusẽ te zijn.

46. Daar boven op Tendenang ziet men naar de gestalten van vrouwen.

47. Men gaat heen en weer voorbij, die arme kaap Nameng!
48. Kleine eilanden doet men aan, om pinang te gaan kauwen.
49. Die op den uitkijk zit, diens stem valt naar beneden.
50. 't Is een sturen van Balalang, men vaart maar rond tusschen de rhizophoren.
51. De oogen van den schipper zijn verblind, hij ziet de klippen niet.
52. Wat heeft zoo'n schipper te doen, de jongens bezwijken haast van 't roeien.
53. Loods "Recht-door-Zee" zeilt zonder te sturen.
54. Gezien hebbende een dreigende bui, heeft men tegen 't zeil geklopt.
55. Hij dacht dat er iets van de bui zou worden, de Loods.
56. Nu het zeil geheschen is, trekke een ieder zijn sarong naar zich toe.
57. Het geluid door touwen gemaakt, klinkt; laat, laat het spreken.
58. Het geluid door den stuurriem gemaakt, klinkt als het geluid van den schoot van 't zeil.
59. Zoo leugenachtig als de loods, die voorbij ging om het stuur te houden.
60. Een adelaar vliegt rond om den voorsteven, het lievelingsdier van Koning Anggoma.
61. Helpt ons eens; al is het slechts tot het eiland (dat gij ons brengt).
62. Wanneer wij gaan zitten onder Hulpe, dan wordt de wind naar 't Oosten gedraaid.
63. Blaze een ons medevoerende wind, een wind die medegeladen is.
64. Wij willen den wind dienen, ons tot slaven maken van den landwind.
65. Ik wil mede naar Para, laad mij maar op de punt van het kromhout der uitliggers
66. Niet te tellen zijn de medevarenden; ik behoor ook tot de varengasten.
67. Een Ternataansche schelpring, een armband van Menado-reesch snijwerk.
68. Met een gebroken armband van een lëlla-schelp heeft men gezwaaid in de stad Dagho.
69. Twee ringen van hoorn, zij zijn tot uwe keuze.

70. Het doet te kort aan hare arm-zwaaiingen, dat de schelp-armband is teruggevraagd.

71. De Rhizophoor heeft vele gelijken, onthoud goed het strand.

72. De merkteekens van 't strand van Lawa zijn gestreepte Rhizophoorvruchten.

73. Elkaar vergezellenden verrassen, daar achter in het têng-kang-rhizophorenbosch.

74. Er is een tegenwind van voren, de regen slaat in 't gezicht.

75. Wij willen tegen den wind inroeien, ons tegenkanten tegen den wind.

76. Het geluk van Kalendesang valt op den steel van de roeiriem.

77. Wij willen binnenvaren in de kromme haven, in een bochtige invaart.

78. Vaar in, wij willen 't laten binnenloopen, om de ankers te kunnen laten vallen.

79. Leg de schimmel der kussens in de zon, de zeevaarders komen reeds terug.

80. Wij willen beginnen in vrede te leven, ons vereenigen in goede verstandhouding.

81. Ik scherts in verlegenheid, vader en moeder zijn ver.

82. Ik zal moeder zeggen tot de Maan, de Nachtvorstin tot beschermster nemen.

83. Het is 't geluk van iemand die op 't pad is, dat hij zelfs diamanten tegen komt.

84. De berg heeft een edelsteen gegrepen, met beide handen den gelijke van het goud gevat.

85. Van ginds, het voorgebergte Monto, flikkeren negen bergen.

86. Gemeenschap hebben met Saburo, allen naar één model gemaakt zijnde.

87. Wij willen goed spelen, gezellig bijeen zijn.

4. AANTEKENINGEN.

1. Měkati bet. „iemand's tegenwoordigheid wenschen“, en dien wensch uiten, waardoor eene aantrekkende tooverkracht op iemand kan uitgeoefend worden.

2. Over de w.w. vormen met paka, die de bet. hebben van onze bijwoorden, zie Spr. bl. 122.

5. Iro (miro, lūiro) bet. „met weemoed aan iets denken, treuren over“, eig. „den uitroep iro! bezigen omtrent iets. Iroë is een uitroep van verwondering of protest (Spr. bl. 280), vgl. in 't Ibanag arái, Cuevas, Arte, bl. 270.

7. Dit vers komt ook voor in N° 3, v. 16, doch de twee leden zijn daar in omgekeerde volgorde, 't geen gemakkelijk kan geschieden, daar de maat van beide geheel dezelfde is.

8. I sire tamahuari of tahatuari, zie Spr. bl. 77.

11. Sombang is „ontmoeting, 't geen men aantreft“, en beteekent in dit verband „tegenspoed, hindernis“ zoo ook vs. 15.

12. Lumente, zie Aant. bij N° 3, vs. 9.

13. De *n* die enclitisch aan masanggide is gehecht, heeft hier, als betrekkingswijzer, de kracht van een voegwoord, en is in de vertaling met „zoodat“ weergegeven.

15. Daroi, van den stam doi (mëndoi), Siaur. voor Mang. dolohě (dum.) „zenden“, beteekent eig. „zendeling, afgezant“; doch de bedoeling is duidelijk die van het syn. Mang. darolohang, dat naar zijn grammatischen vorm zou moeten beteekenen „plaats waar of waarlangs men zendt.“ Zie Spr. bl. 162.

16. Barakati is 't Mal. (Ar.) bėrkat. Behalve dit, heb ik bij de Spr. bl. 39 genoemde voorbeelden van een achtergevoegde *i* nog aangetroffen sahidi „getuige“, Mal. (Ar.) shahid, en diamanti, Holl. „diamant“. 't Eerste deel van dit vers beteekent: „daar wij ons ingescheept hebben in een wensch, met een wensch tot u komen“.

17. Mangiloahě bet. „zich verruimen, zich ontspannen“, van den bekenden stam loang, loahě, zie B. T. L. V. 1893, bl. 360.

19. Barado is Sasah. van dałaki; zeer waarschijnlijk is 't verkorting van baradosa, 't Mal. bėrdosa.

21. Dade „voor“, beteekent bij iemand die op 't strand staat

„in zee“. De eigennaam *Makałairō* beteekent „die beklag, weemoed opwekt.“

23. Zie voor het tweede gedeelte van dit vers, N° 1, vs. 16.

25. *Dakī* (dum.) „oversteken, naar den overwal gaan“; de frequent vorm bet. „van 't eene eiland naar 't andere oversteken“; *sakī mēdēdarakī* „eene ziekte die van den een naar den ander oversteekt, besmettelijke ziekte“ worden uitgesproken.

26. *Dinga* of *kadinga* is „wel eens.“ Bij een verbod moet dit woord in verbinding met *abe* vertaald worden door „nooit.“

27. *Tumbilung* is de naam eener vlerk-prauw, die grooter is dan de *londe*. De eerste heeft drie, de laatste twee dwarshouten (*tari*) aan de vlerk.

28. *Lawesē*, (lum.) bet. „óvergaan, óvertrekken“, *lawesang* of *daławesang* is eene inzinking in een overigens vlakken zeebodem bij de kust, of in eene landtong, die bij vloed eene vaargeul wordt, doch waar men bij eb de prauwen overheen moet trekken, of ook eenvoudig eene riviermonding, waar men uit- en invaart.

30. Dit vers ziet op het water dat om den boeg heen opspat en in de zon schittert.

32. *Darenōng* voor *darenokang*, zie *Sprk.* bl. 156.

34. *Bawuwukang*, heeft den stam *buwū*, *mamuwū* „parfumeeren“ in zich, en ziet op de geur dier limoensoort.

35. *Bułō łana*, eene zeer dunne bamboe-soort, wordt veel gebruikt om er fluiten van te maken.

36 en 38 vindt men reeds in 't verhaal van *Nabałā*, *S. T.* N^o I. (*B. T. L. V.* 1893, bl. 325, r. 4, vlgg.)

37. *Běmbuang* is eene onschadelijke huidziekte, een gedeeltelijk albinisme, zich openbarende in groote witte vlekken op de huid. Degene die benedenstrooms gaat baden, om de besmetting van baders, die aan deze huidziekte lijden, op zich te laten aandrijven, wil door die witte vlekken eene blanke huid krijgen, om zijn schoonheid te verhoogen.

38. *Pangułū*, van *ułū* „'t binnen of bovenland“, *pan-gindala* van *dala* „achter (den spreker)“, met voorslag in; *dakī* is *Sasah.* van *denō*.

39. *Ontō* is *Sasah.* van *suang* „insteken, planten, poten“. Modderpoelen worden op Sangir gebruikt om sago-palmen in te planten en worden daarom zeer op prijs gesteld.

40. *Kudato* is *Sasah.* van *soa*; ik houd 't voor verbastering van 't Jav. *kēdaton*.

41. Dit vers vindt men S. T. XVIII^a (B. T. L. V. 1894, bl. 14, r. 14).
42. Lambensina is een eigennaam voor een rijk persoon (lambe, mal. voornaam, groot.) Naṭ, zie Aant. bij N° 2, v. 43.
43. Huabē is de tijd van eerste en laatste kwartier. Lahuaweng is een waterstand waarbij het geen eb en geen vloed is. De beteekenis van 't vers is niet duidelijk. Tipang beteekent „maat“, ta tipang-e „mateloos“, matipang „matig“. Als bijwoord gebruikt, is de bet. van tipang „bijna, nauwelijks, juist nog.“
44. Lelen-sumangi is de naam van een treurboom en wordt hier ook als meisjesnaam gebruikt. Lele is de stam van mēka-kulele „het hoofd schuin houden“, syn. met leleng, kumakuleleng. De stam lele en zijne variaties beteekenen in de meeste talen van Indonesië „slap, slap hangen“, bv. Bis. Tag. O. Jav. lailai, Jav. lēlēh „slap“, vgl. ook Jav. leleng, lelah, en Day. lalah „gesmolten“, Mal. lēlah. Deze naam beteekent dus „slap van het weenen.“ Mahuwusē bet. „rijp en sappig“, de vorm kinahuwusang bet. „geheel en al rijp, juist goed rijp, op zijn rijpst.“
46. Buwe, Sasah. van bawine, zie Sprk. bl. 61. Tendenang is hier als een plaatsnaam gebruikt, maar beteekent den tijd 's morgens om zeven uur.
47. Tonggen Nameng is de naam van een kaap op Groot-Sangir, nabij het dorp Lapango.
48. Lēmbēong, Sasah. van mamāng, zie Spr. bl. 58.
51. Bualo „klip, rif, rots“ is misschien het Ternat. bolelo „groot rif, dat zich ver in zee uitstrekt.“
53. Piloto „loods“ is uit het Spaansch overgenomen; de eigenaam Tataḷin boba bet. „het richtsnoer der zee.“
56. Kan ook gelezen worden „Wanneer het zeil“ enz. De bet. is „nu (dan) kan ieder gaan slapen.“
59. Asang is in poëzie gelijk kere. Zie over deze uitdrukking de Aanteekeningen op S. T. IIe (B. T. L. V. '93, bl. 377). Deze Sasambo wordt gezongen op iemand, die zich onder een voorwendsel aan een zwaar werk onttrekt.
65. Para is de naam van een der Sangir-eilanden, ten Z.-W. van Groot-Sangir gelegen.
67. Bia „schelp“ is uit 't Ternataansch overgenomen.
70. Kan ook zijn: „Het terugvragen van den schelparmband heeft hare armzwaaiingen doen verminderen.“ 't Is eene bespotting van een meisje.

71. Pakatíalái, van tiala (tatiala "merkteeken"), wil zeggen: "goed met merken voorzien, ter dege de eigenaardigheden opmerken en daardoor onthouden, goed zich inprenten."

73. Małahundingang is een gereduplicateerde (meervouds) vorm van dingang "met", samengesteld met den meervoudsvorm der w. w. die met 't invoegsel um worden gevormd. Zie Spr. bl. 146. De bet. is "mensen die met elkander gaan."

75. Mětatumpilě is een reflexieve vorm van den stam tumpilě, en bet. "zich klampen aan", zooals bv. een klein schip zich tegen een groot aanklampt; hier is het echter gebruikt voor "tegen iets in gaan."

76. Kałendesang is een naam die gegeven wordt aan vlijtige en bekwame jongens. De bet. van dit vers is: het geluk valt K. in den schoot.

80. Měbadame is van badame, het Mal. bėrdamai.

81. Laba is Tabukansch voor Mang. tungko "idiot", lumaba bet. als een "onwijze doen."

82. De bet. is: Ik zal zegen aan de Maan trachten te ontleenen. Ambia is Sasah. van inang, vgl. biang; dauļu is Sasah. van buļang.

84. Nėdua-timbang beteekent waarschijnlijk, daar het Sasah. van dakų is, "met beide handen gevat." Mapětimbang is: tegen elkaar doen opwegen; mětatimbang: met zijn tweeën iets dragen.

86. Saburo is, naar den samenhang te oordeelen, de naam van een voorvader. Bawoworang "patroon, waarnaar iets gemaakt wordt", is van den stam boworě.

87. Mědamehang (van 't Mal. damai) bet. "gezellig bijeen zijn; matulěnnā is van den stam lěnnā "helder."

5

1. Kaen bałirane, dėdaļě mēnoneng.
2. Tamai su kampong, mamēntaļen sili.
3. Měkomolě intang, mětampung buļang.
4. Měsensong sēsane, ta u pinamalung.

5. Gunden sēmbiringang, tinindū montone.
6. Tingkaheng palung mēkilā, lintukangken nonan Sina.
7. Lokaben kalu wuḷaeng, aḷa baḷiran Sangiang.
8. Kobitang mēdunde, kere nalang oḷi.
9. Uṭa i Wawū tuari, nilehe su kalu ḷenga.
10. Lendaen darēndung, sangkin langi-langi.
11. Toneng su mahuanene, makisason bēbē ure.
12. Gimare gimēnsa, dala baḷe-ḷawo.
13. Pinēnggauti palung, panamba ghēguwa.
14. Su horon saḷai, kaḷimonan gunde.
15. Mētoneng su kampong, makibowon pantung.
16. Maiang su tumben aḷa, mēgēngguru haghin pile.
17. Sahien goḷopung, pinangunsa mēndū.
18. Bokin Dauḷu nēnalang, pintun buḷang ginumēnsa.
19. Sinsing paramata, humena ḷembone.
20. Taḷimēdo mananinta, nanihing hamu u ḷia.
21. Sēllon daraghumang, mēndū kere ninta.
22. I Wawū maiang, piḷa sasarane.
23. Mēndū su poḷaeng, ḷenso masikome.
24. Tinina mēdadung, ido kere lumu.
25. Timuwo pinēkentengang, liu-ḷondoen sēhiwu.
26. Lagun kantariēn Ambong, nawawa si nona nae.
27. Uṭaen Bawū maḷpēndū, naontō sarang ḷaed-e.
28. Biwain kanuku, ponton taḷimēdo.
29. Taḷimēdon Bawū, nahēpus'u sinsing.
30. Duḷirang buḷaeng, baḷen sinangiang.
31. Lagu masikome, sahune maḷpēndū.
32. Mēhiking ana su lele, tiwa-e 'rēdaluasē.
33. Montian galasē, kere ino ake.
34. Kolong su raran puikang, ana i Wado masangi.
35. Kakēdi! aḷ sēsangi! ninang-u wēga mēbowo.
36. Ta sumangi 'ndō kēdukang, pēlēlēng u wawowone.
37. Pirua ghaghurang, mētonengken apa?
38. Pirua i Rumereku, nasaran tonggen Bunakeng.
39. Tonggen Bēba bingkung-kona, nakasara tatengkelang.
40. Kēnnang pēllo su timbangeng, bitu mawēḷa tambaga.
41. Bawēllo nangasan sondang, umbaseng kaḷaḷimbene.
42. Suapan buḷud'u wēke, iḷa mēlantangko ringang.
43. Bōu rala winalaeng, kate taraḷ kadiō.
44. Tanae sēmpu lelaneng, manjen ta mēdaringo.

45. Ta kere wawa Tałantung, wawëllo manaping luwi.
46. Bawa Kałongang 'lenehang, baho a mëtendeng-kondõ.
47. Lilon taraj-ëndaj, ana bëkan Manganitu.
48. Ana bëkan Manganitu, pëllo salilon lënganeng.
49. Ana su raralon nëng-e, ta mamëllasen bałira.
50. Pirua, i Rarang-Konda, rala nataka u hiwu.
51. Ana i Raraeng-Konda, wawa nahengken su nusa.
52. Manu tinamang pahuru, wala lalaumba.
53. Manu punggu mësësenggo, tole-urang mëdaraung.
54. Maloringang ta mëgolo, sasënggotang sarang pondang.
55. Pirua i Arubeka, simahe ta dałurune.
56. Maning pindang sëngkałomba, ta makawëngi maghurang.
57. Manëlleen pindang-manu, mësule mëtëndariõ.
58. Su ałungken duku batu, masana kere wombokang.
59. Kahiwunen pile manu, bawëllo sała rumorõ.
60. Kinabësun tokolang, nëgolo hambu bawëllo.
61. Solerang pia manis-e, pai su soan Tamako.
62. Su kalu Lelen-sumangi, motong mamowo lëndune.
63. Naung-e nëkës-a-dua, napëllo su lëngan dałeng.
64. Tawe simahe namimbang, dałeng tẽbe rëdałengang.
65. Pungene su Rimpulaeng, Tariang kawelentene.
66. Pato ghugaghang Siu, kukałinson Karangetang.
67. Taghulandang pai nobu, bawëllo nëpapihua.

5. VERTALING.

1. Op den slag harer bałira, klinkt de dëdałë.
2. Naar de kampong gaande, zullen wij schroom als scheidsmuur gebruiken.
3. Vergaderende met edelsteen, in gezelschap zijnde van goud.
4. Zij wandelt statig alleen, niemand hebbende om het zonnescherm boven haar te houden.
5. Een gezelschap hofjuffers, op rijen geplaatst.
6. Bij 't uitgaan der Chineesche jonkvrouw, over welke een zonnescherm is gespannen, bliksemt het.

7. Neem een spaander van goud-hout, om tot eene balira voor de prinses te maken.

8. Wordt het getokkeld, dan klinkt het als oł i-spel.

9. Het haar der jongste prinses is gelegd over een lenga-boom.

10. Welk een glans der gordijnen, welk een bewerking der zoldering!

11. Haar wensch aan haren broeder was, zich een gouden bēbē te laten snijden.

12. Er ging gedruisch op, het klonk levendig, daar in 't paleis.

13. In plaats van een zonnescherm, is een groote hoed gebruikt.

14. Aan de spits van den dans staat de eerste der hofjuffers.

15. Een wensch uiten jegens 't gezelschap, zich een pantun laten voorzingen.

16. Zittende op den rand van den horizon om verscheidenheid van patronen af te kijken.

17. Met de bloem van meel wordt de fijne koffo gewassen.

18. Als de Koningin der Maan speelt, maakt het vrouwentimmer op de Maan gedruisch.

19. De ring met een edelsteen schittert boven allen.

20. Slanke vingers, gelijkende op gember-wortels.

21. Een spouwsel van een daraghumang-draad is even buigzaam als een nintā-draad.

22. Als Mevrouw gaat zitten, is er eene afscheiding.

23. De zachte zakdoek voegt zich om de pols.

24. Het zwart geverfde koffo-goed is pikzwart, het groene is als mos.

25. Zij is opgegroeid omringd door de zorg van velen, de uitstekendste boven duizenden.

26. De wijs van het Ambonsch lied is door de Jonkvrouwe hierheen gebracht.

27. Het zachte haar van Mevrouw hangt neer tot aan hare voeten.

28. De schulp van den nagel, het hoornvlak van den vinger.

29. De vingers van Mevrouw zijn tot de einden toe vol ringen.

33. Dułirangs van goud heeft het huis van de tot Prinses gemaakte.

31. Een zachte wijs, eene weeke muziek.

32. Wanneer men een kind niet thuis opvoedt, verheugt men zich over goed gerucht van hem.

33. Een glazen bezoar-steen, gelijk een waterparel.

34. Wieg het in eene schildpad-schaal, het huilerige kind van den Badō.

35. Houd u altijd stil, huil toch nooit, uwe moeder kan geen slaapdeuntjes zingen.

36. Als het kind niet huilt, dan knijpt zij het liever, om hare liederen te kunnen zingen.

37. Wat zullen de arme ouders zich wenschen?

38. Mijn arme Dumere is afgescheiden door de landtong Bunakeng.

39. Houw de landtong van Bëba af, die den klank der prauwtrommel onderschept.

40. Neem het eens in overweging, dat koper niet zoo zwaar zou zijn als cuprum.

41. 's Avonds scherpte hij zijne kris, de jongeling die zich op den leeftijd bevond, waarop jongelingen de meeste inbeelding hebben.

42. Waar is de berg van 't verhaal, ik ga er dan mee in den tuin wonen.

43. Van het landgoed af is het nog maar een weinig verder op.

44. ~~Daar~~ ~~vint~~ ~~elken~~ ~~elkaar~~ ~~toch~~ voortzetten, is 't niet noodig elkaar geschenken te zenden.

45. 't Is niet als daar beneden in Talantung, wanneer men 's avonds de haarzalf opneemt.

46. Daar in Kalongang zal er stilte komen, de reiger zet zich op zijn gemak neder.

47. Een kind dat slechts gedeeltelijk afkomstig is van Manganitu, gaat heen en weer.

48. Een kind dat gedeeltelijk uit Manganitu stamt, is gesteld tot een zwerveling op den landweg.

49. Het kind dat voortdurend door zijne moeder wordt geprezen, legt de balira niet uit de hand.

50. Die arme Darang-Konda daar is bedekt met nevel.

51. Het kind van Darang-Konda daar op het eiland is groot geworden.

52. Laat een hoen, dat men gespaard heeft tot lokaas, zijn tot een lalaumbaë.

53. Een staartlooze kip die zeilt, een kip met een garnalenstaart die drijft.

54. Maloringang, die zich zelven niet vergooien wil, zijne zeereis is tot waar de pondang groeit.

55. De arme Arubeka gaat (het huis) voorbij zonder geur uit te wasemen.

56. Zelfs een bak vol pindang-bloesem kan een oud mensch niet meer geurig maken.

57. Kip-pondang bij zich steken, om verjongd terug te keeren.

58. Ik blijf nog onder de hoogte van steengras, ik ben zoo laag als 't bombokang-kruid.

59. Hare sarong met figuren van vogels schijnt 's avonds wel als de kippen te willen opvliegen.

60. Zij heeft 't ongeluk gehad de tokolang-touwen te breken; jammer is het om de muziek van den avond.

61. Solerang heeft iets liefelijks, daar in het dorp Tamako.

62. Bij den boom Lelen-sumangi gaat hij aan om zijn duifje in slaap te zingen.

63. Zijn hart is in twijfel, nu hij gekomen is op een tweesprong.

64. Ik ben niet voorbij gekomen om in de war te brengen, 't is een weg dien ik van ouds ga.

65. Zijn stam is te Taboekan, Tariang is een uitlooper.

66. De prauw verlangt naar Siau, is begeerig te Karangtang te komen.

67. Taghulandang daarginds is verzonken, 's avonds beklagen zij elkaar.

5. AANTEKENINGEN.

1. Kae is de slag die met een weefpen, een roeiriem of iets dergelijks gegeven wordt. Voor de verklaring van de namen der weefgereedschappen, zie B. T. L. V. 1894, bl. 29, in de Aant. bij N°. XVIII b.

2. Běntalë is een muur om af te scheiden, een dichte schutting, een heining van planken, en derg.

3. Na mëkomolë is de scheid-partikel u weggelaten. Zie verder de Aant. bij N°. 1, vs. 9.

4. Mensong (stam ensong) bet. „langzaam en statig loopen“, zooals personen van rang onder Sangireezen steeds doen. Ensong

is ook een vrouwennaam. Het behoort bij de Spr. bl. 198 opgegeven w. w. te worden gevoegd.

5. Sëmbiringang, komt van den stam bihing (de r is Noordel. dialekt), waarvan de w.w. vorm mamihing bet. „jonge meisjes tot priesteres (ampuang) opleiden.“ Het woord bet. dus oorspr. „een troep jonge meisjes, die tegelijkertijd opgeleid worden“ en bij uitbreiding „een troep, een gezelschap“. De bet. van mami-hing is eig. „doen ronddraaien“, iets wat tot de shamanistische praktijken behoort, om de priesteressen in kataleptischen toestand te brengen. Vgl. Sang. bihisë, bihu, biling, en de vormen genoemd in de Aant. op N°. XXVII (B. T. L. V. '94, bl. 90). Tundu bet. „wijze, gewoonte, orde van iets“, thans ook „zedes en gewoontes“; tinundu is „geordend, in rij en gelid gesteld.“ De laatste u is half gesloten, omdat su is weggelaten. Wat montone beteekent weet ik niet.

8. Deze regel vormt het refrein van de 3^e Sasambo door Dr. Riedel uitgegeven, T. I. T. L. V. van 't Bat. Gen. Dl. XVII.

10. De glans der gordijnen wordt verkregen door koffio te wrijven met eene bahut-schelp. Sangki (man.) is de naam van dit wrijven; de stam als subst. gebruikt, beteekent dus „mate van wrijving“; hier heb ik 't met „bewerking“ vertaald.

11. Bëbë is een staafje van bala-hout, dat de weefsters gebruiken om de draden op te nemen voor het inslaan van een draad. Behalve de bëbë's voor het patroon, die grooter in aantal zijn naarmate dit meer samengesteld is, zijn er altijd vast twee, die de ingeslagen draden van elkander afhouden.

12. Garë en gënsa bet. beide „rumoer, lawaai, gedruisch“. Dala staat voor dala su.

13. Een groote hoed mag, evenals het zonnescerm, alleen door adellijken gedragen worden.

14. Kan ook zijn: Zij staat aan de spits van den dans, is de voorste, de eerste der danseressen.

15. Su kampong beteekent „in de negerij“. Welke vertaling de juiste is, blijkt niet uit den samenhang.

16. Mëngguru wil zeggen „afkijken, leeren“, van 't Mal. guru. Het vers doelt op eene vrouw, die 's avonds aan de kust in zee zit te kijken, alsof zij patronen wil afkijken van de omtrekken der eilanden, die men in de verte ziet liggen, of van de figuren die de wolken vormen. De Sangireesche vrouwen maken naar alle mogelijke teekeningen die zij zien, patronen voor hunne koffoweefsels,

die inderdaad kunstig en schoon zijn. Zij vertellen, dat de eerste patronen verkregen zijn door bladeren, die van den boom in de maan op aarde vielen.

17. Sahi (manahij) bet. „afscheppen“, en de stam bet. „het van boven afgeschepte“, dus het fijnste, de bloem van 't meel.

Mëndu is de naam van fijn, zacht koffoweefsel, hoewel het eigenlijk een futurum is van den stam ëndu, hetgeen zeggen wil: „op een hoop neervallen“ gelijk zacht goed beter doet dan stof die grof of stijf is. De beeldspraak dient alleen om te zeggen, dat aan een edel persoon een niet minder edel of ook adellijk persoon als echtgenoot is toegevoegd.

20. Gember-wortels zijn van een rozeroode of lichte karmijnkleur.

21. De vier soorten van koffodraden die in de natuur voorkomen, heeten, gaande van de grofste tot de fijnste soort: sëllahë, batangeng, daraghumang, nintā. Een weefsel, geweven van spouwsels van daraghumang-draden, wil het vers zeggen, zal even zacht zijn, als een weefsel van nintā-draden; dat beteekent: al is iemand, die een vrouw van hoogen adel trouwen wil, niet door geboorte zoo edel als zij, wanneer hij zich door goede hoedanigheden of fijne manieren van zijns gelijken onderscheidt, dan is hij daardoor haars gelijke geworden.

22. Eigenlijk behoort aan dit vers vooraf te gaan: I Wawu dimangeng, nënsa kere rëllu „Toen Mevrouw boven kwam, viel zij als donder neer.“ Deze twee verzen maken toespeling op een hoogmoedige vrouw, die zich te deftig vond, om zonder afscheiding tusschen zich en anderen te gaan zitten.

23. Vgl. N° 1, vs. 3.

24. Mëdadung of maitung mëdadung bet. „pikzwart.“ Het vers is een vleierij jegens een meisje. De bet. is: wat zij doet, dat doet zij bijzonder goed.

28. Biwai is de naam eener lens-vormige vrucht, waarbij de schulp der nagel, die met haar in vorm overeenstemt, wordt vergeleken. Ponto is snijwerk, dat immers gedeeltelijk ook uit schulpen kan bestaan.

30. Dulirang heeten de houten, waarop de daksparren gebonden worden.

31. Sahune staat hier parallel met lagu en daarnaar is ook vertaald. Zie verder de aantekening bij N° 2, vs 38.

32. Tiwa is „goed gerucht, goede nagedachtenis, van dooden zoowel als van levenden.“ Vgl. O. Jav. en Day. tiwah „dooden-

feest." Lele, ilele bet. "rondgedragen worden". Lelenmaļa "de in plassen rondkruipende" is het Sasah. van buala, krokodil. Su lele zie N° 49, bij su raralo en su kakëndagheng.

33. Montia is een bezoar-steen, die bij de Sangireezen in dezelfde achting staat als bij de andere Indonesische volken en waarvan zij vertellen, dat hij in alle mogelijke dingen gevonden wordt. Vgl. Wilken, het Animisme, bl. 133. Waarschijnlijk is 't het Mal. (Skr.) mutiara "parel."

34. Bado is de naam van een volksstam, die op de O. kust van Borneo en de W. kust van Celebes woont en die te Menado een afzonderlijke wijk bewoont. Natuurlijk zijn slechts deze laatsten onder dien naam bij de Sangireezen bekend.

36. Pëlëlēng is Siauwsch, voor Mang. pangëlēng.

38. Dumere is een Sasēnggahj-benaming, die het omgekeerde aanduidt van 't geen men er mee meent, zooals het S. T. N° I, Aant. (B. T. L. V. 1893, bl. 338) gegeven voorbeeld. De bet. is nl. "die boos op elkaar worden." Kaap Bunakeng ligt op de W. kust van Groot-Sangir.

40. Dit vers zingt men of voegt men elkaar toe, wanneer bij een huwelijkskwestie een ouderpaar hunne dochter van hooger adel verklaart dan den jongman die aanzoek om haar doet. De andere partij zegt er dan mee, dat zij geheel gelijk van stand zijn.

41. Kaļalimbene is eene uitdrukking die beteekent: "toen hij het drukt het mēlimbe (het zwaaien met de armen bij 't loopen, dat de Sangireesche pronkers zoo fraai vinden) beoefende"; zoo beteekent dario e seng kasasalinge rumalēng "het kind is juist op zijn drukt aan 't loopen"; andere voorbeelden, zie Sprk. bl. 81, Noot 1.

42. Buļud'u wēke, d. w. z. de berg waarvan men vertelt.

44. Sēmpu is "voortzetting." De beteekenis is: wij zijn als boomen die zoo dicht bijeen staan, dat de takken elkaar voortzetten, in elkaars verlengde liggen.

45. De haarzalf opnemen, wil zeggen: gaan baden. Dit vers uit weemoed bij 't herdenken van een plaats, waar men een aangenaam en gezellig leven heeft geleid.

46. De reiger wordt hier als weer-voorspeller beschouwd. Mē-tendeng-kondo, zie Spr. bl. 72.

47. Anā bēkan Manganitu beteekent: een kind dat slechts door één zijner ouders uit M. stamt. Zulk een kind wordt dus dan naar de familie zijns vaders, dan naar die zijner moeder meegenomen.

49. Su raralon nĕng-e „in den lof zijner moeder,” d. w. z. „voortdurend geprezen door zijne moeder.” Hapi su kakĕndagheng wil zeggen „een vriend, dien men in liefde behoudt, dien men blijft liefhebben”, ook wel eenvoudig „dien men lief heeft.” Eene dochter die voortdurend door de moeder als ijverig geprezen wordt, wordt zoo ijverig, dat men zeggen kan, dat zij de weefpen niet uit de hand legt.”

52. Laĭaumbaĕ beteekent waarschijnlijk „iets dat als lokaas dienen moet” van den stam baĕ, mĕbaĕ „hengelen.” Dat moet het ook beteekenen als parallel van 't vorige halfvers.

53. Dit is een spotvers op iemand die meedoen wil, hoewel hij niet kan, evenals een geheel of bijna staartlooze kip haren staart in den wind zou willen opzetten, zooals men andere kippen wel eens ziet doen.

54. Maloringang is een eigennaam, die beteekent „mee willen gaan.” De pondang is eene plant die op Sangir alleen gekweekt voorkomt en dus op de erven der woningen staat. Het vers is dus een spotdicht op iemand die zegt wel mee te willen gaan, maar die toch 't erf niet afkomt.

55. Beklaagt of bespot iemand, die door ouderdom niet meer in den smaak kan vallen.

56. De pindang is een soort van pandanus, die aan 't strand groeit.

57. Mĕtĕndariĕ „zich jong maken” is samengesteld met mĕtĕ*, dat bij mĕti* en mĕtu*, Sprk. bl. 126, behoort genoemd te worden.

58. Dukū batu is gras dat op schralen bodem groeit; bom-bokang is een gras dat zeer laag blijft.

62. Lelen-sumangi, zie N° 4, vs. 44.

63. Mĕkĕṣa-dua stelt den toestand voor van iemand die niet weet of hij N° 1 of N° 2 zal nemen of doen, en is dus eene zeer juiste uitdrukking voor „twijfelen.”

65. Dimpuĭaeng is Sasah. voor Tawukang.

66. Kaĭnso is Siauwisch. Karangetang, zie Sprk. bl. 56.

6.

1. I Uren Makunenengang, ta 'kawembang su malalang.
2. Mědareā tari apa, ene tari kakengkenang.
3. Kasaghedang mangilěllang, dūdeā karangan Dondung.
4. Pěloļon pung u Mahai, mēdeā masalēnshang.
5. Baļine manga umbaseng, pato lawo ta timondo.
6. Tawe kere raleng tona, ikasangghě bawěllo.
7. Pakatātana kerene, kumbahang mamaļu loļong.
8. Mageng bēga mēlaļora, pakiwaļo si Lumona.
9. Bala i kau mēkoā, bou marangē masana.
10. Kakēdije paulikang, maeng natala su naung.
11. Simegeen sege-aļi, kiraļing bodang si sie.
12. Maeng tamakataha undāngeng, pēsule pěliri kěnnang.
13. Kakēdiken gēgauang, ai imang taļimboghō.
14. Nēdēndilen ta nēlantang, tinuļan bowong u sasi.
15. Kontin tau makibaļo, kalu Paļatan-pontieng.
16. Kěnnang bēka su kalaeng, mēnsang pia bera saļa.
17. Karakin daļung u naung, bawa mēsēsaļikara.
18. Daļurune sen dimēka liwuhangken dukū apa.
19. Awi balimbing u sina, ipamuti daļurune.
20. Maning ia ilēleru, dorong: tiwa su mapia!
21. Buļang sēngkasenda ini, pēlaļiwuhang kanarang.
22. Kanarāng buhu winala, bēdan takū nēnaungang.
23. Nasusan ēllo simēda: ahus-e iwuļang bue.
24. Mēgoghō su wowon tēnda, tanakālagún pirua.
25. Ai sangi pamundaļeng, hēdo 'naē kawaļikang.
26. Ai gaghang su wanua, pakatarima mamoba.
27. Maning mahia u nusa, dorong: ai kiwuļei.
28. Sara apa tamahene; sēngapan ēdang u tuwo.
29. Su waļan kalaeng lawo, tamasasusan sahune.
30. Bowon tari tinarikang, sahēmmaning sinahēmangeng.
31. Baļen lantang sinondolaņ, mēdeā su kaļambane.
32. Maning mēsule mētēndariō, naun nēnnoh' u maghurang.
33. Maning mēsau boworang, tamasule kere horō.
34. Kere ia tamaļau, banuān pananahikang.
35. Pēsasimbang pēdaraē! buļaēng i kite pira.
36. Ia sen tēbe matakū, napaļiun pēberaneng.
37. Guğaghioṗo su raļeng, matakū u kasenggehang.
38. Tandan kahoromatine, lingung kinsule sēlumang.

6. VERTALING

1. De kleine Ure kan niet ver verbannen worden.
2. Wat voor (ander) tari zou men (nog) zoeken, dat is (reeds) tari waarmee men blijde mag zijn.
3. Het meest afgesloofd door uit visschen te gaan, door te gaan zoeken naar den mondvoorraad van Dondung.
4. Richt den voorsteven naar 't Z. W., om te zoeken naar 't rammelende.
5. 't Zijn geen jongelingen (die aan 't roeien zijn), dat de vele vaartuigen niet vooruit komen.
6. 't Is niet als wanneer men op een weg over land is, dat men het 'savonds in der haast kan doen.
7. Laat het zoo blijven, verander de richting van den voorsteven niet.
8. Indien gij niet weet te geven en te nemen, vraag het dan aan Lumona.
9. 't Zij aan u overgelaten, hoe gij 't doen wilt: na hoog, laag.
10. Zwijg stil, als 't u medegedeeld wordt, indien 't niet meer in 't hart aanwezig is.
11. Hij (gij) snoeft met een ongegronde pocherij, denkende dat het hem (u) nog toebehoort.
12. Indien gij geen oerwoud kunt ontginnen, keer dan terug, en snijd kën nang-stengels af.
13. 't Is niet waar, gij wordt belogen; sla geen geloof aan influisteringen.
14. Zij ontkent het, in den tuin gewoond te hebben, maar is verraden geworden door de zeewaterbamboes.
15. Welk een leugen van den vrager naar den palatapontieng-boom.
16. Splijt de bamboe eens open, of er een verkeerd woord in is.
17. De voornemens van 't hart woelen daar binnen.
18. Zijn (haar) reuk is reeds aangekleefd, waarmede zal men die verdrijven?
19. Haal vruchten van den Chineeschen blimbing af, om de reuk uit te trekken.
20. Al word ik ook verworpen, mijne bede is: gedenk mijner met welwillende woorden.

21. De tijd dat de maan ditmaal schijnt zal worden gebruikt om een kennis uit het hart te bannen.

22. De kennis die pas verlaten is leeft nog in mijn hart.

23. Wat zou men wel bedroefd zijn daar over, dat de zon ondergegaan is; zij heeft toch de maan tot opvolgster.

24. 't Zit op de haag te zuchten, het woord van beklag niet op een wijs kunnende zingen.

25. Ween niet wanneer men van u vertrekt; men keert tot u terug.

26. Verlang niet naar 't land; vaar met een rustig hart.

27. Al zullen wij (voortaan) afzonderlijke eilanden bewonen, mijn bede is: vergeet mij niet.

28. Welk rouwteeken zou niet vergaan; het blijft maar zoo lang in stand als de duurzaamheid der tuwo groot is.

29. In een dal van veel kalaeng-bamboe is men niet verlegen om een sahune.

30. Op de dwarsliggers zijn nog meer dwarsliggers gelegd, de uitliggers zijn zelf nog van uitliggers voorzien.

31. Het tuinhuis heeft men verlengd, om het zoo groot mogelijk te maken.

32. Al komt ge terug om u te verjongen, gij hadt reeds het voorkomen van een oud mensch.

33. Al bracht gij het patroon er weer in, het zou toch niet meer worden gelijk het eerst was.

34. Menschen gelijk ik mogen er niet bij komen, in 't land der afscheiding.

35. Antwoordt elkander, neemt het van elkander over; 't is ons gemeenschappelijk goud.

36. Ik ben reeds schroomvallig, nog veel meer (ben ik dat dus) wanneer men mij bestraft.

37. Hij krimpt ineen op den weg, vreezende aangeraakt te worden.

38. 't Bewijs voor zijne eerbiedigheid is, dat hij zelfs wel onder een kinsulë-plant zou willen kruipen.

6. AANTEKENINGEN.

1. Ure, dikwijls in verbinding met een' anderen naam, is een geliefkoosde meisjesnaam. — Keneng, (mang.) afhakken, wordt

in dagelijksche taal nog slechts in de beteekenis van „afkorten“, een naam nl., gebruikt. — Malalang staat voor marau in gewone taal.

2. Dit vers is zinnebeeldig. — Kengkeng, (kum.) is „op één been huppelen“; tari kakengkenang is dus tari waarover men van vreugde rondspringt.

3. Masaghedë is vermoeid worden door arbeid. Tau masaghedë zegt men van iemand die veel werkt. — Mangilëllang is Sasah. voor mangëlaudë. — Dondung was een groot visscher; karanga „krop“ noemt men eten, dat iemand voor zich bewaart; karangan Dondung worden de visschen in 't Sasah. genoemd.

4. Lojong is Sasah. voor mona. Dit vers zegt met andere woorden: Ga naar Menado — dat in het Z. W. ligt — om geld te verwerven.

5. Ikasanggohe wil zeggen „gedaan worden in zulk een korten tijd, alsof men eventjes tegen iets aanstoot in 't voorbijloopen“. Saki mananggohe is een ziekte waaraan men plotseling sterft.

7. Mamaļu staat voor mamaļui, „veranderen“, van bāļui.

8. Mëlaļora is in de eerste plaats „een hengelsnoer vieren en inhalen“; dan wordt het ook gebezigd voor geven en nemen bij den omgang met menschen, voor strengheid met toegevendheid doen afwisselen bij de opvoeding van kinderen.

10. Over kēdi, kakēdi enz. zie Sprk. blz. 260.

14. Mëlantang is wonen in den tuin, in de lantang. — Wat een bowong is weet men reeds uit de bio's, verhaal N° IIb (B. T. L. V. 1893, bl. 355, r. 16 v. o.). In plaats van zout, dat zij niet hebben, doen de Sangireesche vrouwen zeewater in de groente. Wonen zij aan de kust, dan kunnen zij telkens bij mindere hoeveelheden halen, maar wonen zij in den tuin, op de bergen, dan zijn ze genoodzaakt, meer bamboes tegelijk te vullen en te dragen, indien zij zich een gang willen besparen. Zóó kan het dragen van meer dan één bamboe het verraden, dat de draagster in den tuin woont.

16. Zijn de woorden van iemand, die niet vertrouwd wordt.

18. Zegt met andere woorden: De genegenheid voor die persoon heeft reeds wortel gevat in mijn hart; waarmee zal ik die genegenheid uitroeien? Met duku wordt natuurlijk een welriekend kruid bedoeld. De eene reuk toch kan maken, dat men eene andere, minder sterke, niet meer of weinig waarneemt.

19. Ipamuti is eigenlijk „om-er mee te bleeken“ van den stam

puti, die in een ander gebruik niet voorkomt. Voor 't bleeken van wasch wordt op Sangir, behalve eenige soorten uiterst zure limoenen, ook een zuur soort blimbing gebruikt.

20. Ileru is in poëzie gelijk aan irēm mē in dagelijksche taal. — 't Woord tiwā is reeds behandeld bij Sasambo N°. 5 vs 32.

21. Buḷang sēngkasenda ini is het best weergegeven door „de maan die ditmaal schijnt”. Mēliwuhē (een reuk zoowel als de gedachte aan een persoon of aan iets) is het best te vertalen door „verdrijven”.

24. Mēlagu is een deuntje, (een pantun-wijsje bijv.) „zingen”; tamakaḷagu is „den behoorlijken draai van een wijsje niet kunnen maken”.

26. Gaghang, gum. is „verlangen krijgen naar zijn land of thuis”; Siauwsch kumaḷinso. — Pakatarima is eigenlijk „berustend” van 't Mal. tarima, mēnarima „ontvangen”.

27. Mahiā van denzelfden stam als mamahiā „verdeelen” is eigenl. „ieder een deel hebben van”, maar wordt gebruikt voor „ieder een of meer van iets hebben”, en ook „beiden of allen voorzien zijn van”. De beteekenis die het hier heeft is in de vertaling gegeven.

28. Maḍdang is „duurzaam”, ḍdang is duurzaamheid; — tuwo heet het jonge blad van den kokos. Zie voor sara verder S. T. N^o. I (B. T. L. V. 1893, bl. 344, r. 1 v. o.).

30. Dit vers bespot iemand die overdrijft, of onnoodige dingen doet uit zucht om te pronken.

31. Evenals het vorige, bespot dit vers een pronker. Om geroemd te worden als de bezitter van een groot huis, heeft iemand aan een tuinhuis een stuk aangezet, hetgeen de bouwwijze van een Sangireesch huis eigenlijk niet toelaat.

33. Voor boworang, mamoworē, bawoworang zie Sasambo N°. 4 vs 87. — Horo is 't Siauwsche woord voor kalomona.

34. Tamaḷau, eigenl. „kan niet gemengd worden onder”, wil hier zeggen „mag niet raken onder of tusschen”. — Voor sahi waarvan pananahikang zie Sasambo 5 vs 17.

35. Met buḷaeng wordt een meisje bedoeld, dat in een of andere betrekking staat tot de personen, die aangeduid worden door „i kite pira”, een onbepaald getal.

36. Gumaghiopo is de uitdrukking voor „zich klein maken uit vrees”, hoogstwaarschijnl. oorspr.: gedurig „opo!” zeggen. — Kasenggehang is „aangeraakt worden”, doch niet opzettelijk.

37. Over horomati, uit het Mal., zie Sprkk. blz. 39.

KAKAŁANTO D. KAKUMBAEDĚ.

1. Kakałantō kamageng pia manga matatimadĕ nate:

Diō mákatĕdō ěllo, makanawo rułachĕ.

Kasiáng bata samuri, niobá běllas-e wue!

Mĕbilíng koaneng pĕmpang, kaihí tatĕnggi naeng.

Tā u pangúmbaĕrang bukide, 'pĕbilingang kadehotang, kina-posokang i Umbo.

2. Kakumbaedĕ daralo su Mawu Ratu i Manuel Mokodompisĕ, datun Manganitu:

Mawu i Mokodompisĕ timeleng longong su Manganitu: tā u nakaalung sarang mĕtu u napohong, tā u nakauntung bōu tĕtā-e sarang kasuĕng-e.

3. Kakałantō u Mawu i Smael:

Sangiáng i Donan-kila, Uren-páramata-intang!

pĕbałó Mawú i Smael, ũlĭ sí Mĕhengkenglangi:

Maning máiang su dame, maitólang su kawasa,

maiáng su damen Buolĕ, su kawasan Kaodipang:

pĕñĕnaung, pĕñĕnaung, — tahĕndung, pĕtĕtahĕndung,

pĕñĕnaungko nusane, tahĕndúngko wuntuáng-e,

ĕndaung nusa sawilangke, buntuáng-e karawinangke,

nusa sáwilang u moĕ, karawinang u wahani,

wĕgan kasili mamundaĕ.

4. Kakumbaedĕ pia kasilin Siáu nataweng su tau Mangindano, tangu niaĕa u Mawu i Katiandaghō, datun Manganitu:

Siáu, rasi Siáu, -- Karangetang, dasi, Karangetang,

dasi Siáu kimondō, Karangetang nĕkĕngkung-mohong,

batu nasusan mawune, rŭdarimpa u nilawō,

batu nawawā pangalo, nisaghĕnnun bōu Mangindano,

i Ratu-wawine, batu dimala i Kante,

limairoñ i Kurai, Kurai areng-e i Luĭ,

nipaten Saławo.

Areng u Mawu e i Tukunang d. i Lahawuateng,
natana su Mangindano, dimēnta su Manganitu,
nēdorong tulung su Mawu i Katiandaghō. Natanaē natanaē,
tanaē soḷong Mangindano, buntuang u mababarani,
nangaḷa si Tukunang d. si Lahawuateng.

5. Kaḷanto:

I Umbo 'ndaī kasaka, Oḷoriwun kairengkang, 'ndaī kasaka bu-
ḷude, kairengkang tadetene! otongkó panginting sala, pēndikala
tapo-tapo; kai sala i ratune, tapo-tapon maḷambene, dasi ipanga-
lung bukide, ipēbinein kaderotang.

Kumuī ēllang-e mēhinu, dadolorang-e i mamamohang: Manūku
i Kaemba, mangkokotang i Komamare, pakipoto pakipoto, — pen-
terē, pakipentērē, anu kinā u mēsolaṅ, maḷanighang mēbawirua;
kēnnángko lekesē dokone, bungkaesē saḷikara-e, mēnsang piā bera
sala, singgatá makataḷengko.

6. Kakumbaedē:

Ēnsaē i Kalēmba-kapaḷē, mangkokotang i Komamare, ēnsaē ma-
nukang maṅgelle, maṇuraḷin kawēkaseng-e, ēnsaē maṅgaḷung dátune,
timella soḷong tánaē, bawa nunu k

7. Kakalaṅto:

Mēlanging pato su moade, mamaḷanting su manuwo, pato pasa-e
pahēpa, bawuáng-e hamu-tēngkang, ampáin kalun buḷúde, maran-
tilen tadetene, kalu pisine mēlihang, lokabén nēbúḷaḷako.

VERTALING.

1. Een lijkzang die gezongen wordt wanneer een
der ouders gestorven is.

Het doet nog al tranen druppelen (id. in Sasahara). Helaas,
een later kind! (of latere kinderen) id. in Sasahara. Naar rechts-
zich wendende is er een afgrond, naar links, daar is een ijzing-

wekkende. Er is er geen (meer) op wien het eiland zich kan verlaten, (id. in Sasah.), nu Umbo afgebroken is.

2. Klaagzang over Z. M. Manuel Mokodompis, Vorst van Manganitoe.

Heer Mokodompisě, van wien door Manganitoe het gerucht liep, dat hij dom was, — niemand heeft hem kunnen onderwerpen totdat hij overleed, geen een heeft hem overwonnen, van 't begin tot het einde.

3. De Kakałantō van Heer Ismaël:

Prinses Donna-van-den-bliksem, Goud-edelsteen-diamant! meld het Heer Ismaël, zeg het aan Měhengkenglangi: al zit hij ook in vrede, al is hij neergezeten in macht, in den vrede van Bwool, in de macht over Kaodipang, hij neme het ter harte, hij neme het ter harte,* hij herinnere het zich, hij herinnere het zich, hij denke aan zijn eiland, herinnere zich zijn eiland, het eiland hier wordt door woestheid overmeesterd, (id. in 't Sasah.), het wordt overmeesterd door woestheid van dapperen, (id. in 't Sasah.), niet wetende dat de Prins gaat uitzeilen.

4. Kakumbaedě bevattende het verhaal van een Siauwschen prins die krijgsgevangen was gemaakt door Mangindanöers, en toen gehaald is door Heer Katiandaghō, radja van Manganitoe.

Siauw, daar in 't Z.O., Siauw, — Karangetang aldaar, Karangetang, Siauw is ineengekrompen, Karangetang heeft den mond in de vuist genomen, omdat het bedroefd is over zijne heeren, en hartzeer heeft over de grootgemaakten, omdat zij in den tijd zijn meegevoerd, meegenomen zijn door die van Mangindano, de vrouwelijke koning, omdat het treurt over Kante, omdat het Kurai beklaagt, Kurai genaamd Luji, gedood door Saławo. De namen der heeren waren Tukunang en Lahawuateng, die bleven te Mangindano, kwamen te Manganitoe om hulp te vragen aan Heer Katiandaghō. Hij ging, hij ging, ging naar Mangindano, het eiland der dapperen, en haalde Tukunang en Lahawuateng.

5. Een Kakałantō:

Umbo moge opklimmen, de Prinses moge bovenkomen, zij moge den berg beklimmen hierheen, (id. in 't Sasah.), zij moge aankomen om bloemen voor 't haar te plukken, (id. in Sasah.), 't zijn bloemen voor 't haar van haren radja, (id. in Sasah.), om 't eiland daar ginds te onderwerpen, (id. in S.). Hij zal zijn dienaar den

mëhinu roepen, (id. in S.): Mijn vogel Kaemba, (id. in Sasah.), doe hem slachten, doe hem slachten, doe hem doorsnijden, doorsnijden, om hem te doen worden vleesch voor degenen die op zee zullen strijden, (id. in Sas.). Maak zijn borst eens open, (id. in S.) of er ook valsche woorden zijn, woorden die verkeerd doen gaan.

6. Een Kakumbaedë:

Daar komt (uit het binnenland) de kaemba kapalë aan, de vogel komamare, de manukang-vogel komt daar aan, zingende, doedelende met zijn snavel, hij komt onder zich brengen zijnen radja; hij is naar beneden gevlogen, naar den..... den nunu-boom.

7. Een Kakałantø:

Een prauw op de zandbank bouwen, (id. in Sasah.), een prauw die pinnen heeft van rizophoren-hout, (id. in Sasah.), van hout welks bast gloeit, welks schors rood is (als) van ontsteking.

VERKLARINGEN.

Kałantø's of kakałantø's worden door mannen en vrouwen beiden gezongen, en wel voornamelijk bij 't manale adîng, het aanroepen van de goede geesten genaamd adîng, (het Mal. Ar. djin), van welke de Sangireezen gelooven, dat zij, met vleierende woorden te hulp geroepen, de ziekte, door geesten van voorouders veroorzaakt „opzuigen“. Gelijk men door sommige der gegeven voorbeelden ziet, bevatten ze ook in andere gevallen een verzoek.

Kakumbaedë's zijn verhalen over voorouders of vroegere vorsten, die slechts door mannen gezongen worden bij lijkfeesten of bij 't mëtipu-offer, het algemeene en groote offerfeest, dat om de paar jaren gehouden wordt (of liever werd), om gedane beloften aan de voorouders te betalen, en dezen tevreden te stellen.

1. Matatimadë wil zeggen menschen op jaren of ouders. Van matimadë „ouder“ komt matahimadë „verstandig“, van kinderen gezegd. Dułahë, het Sasah. van ëllo, ëllon mata, komt van laehë „plasje“, en is letterlijk „hetgeen (als water) staat“. Bata en nioba zijn beide Sasah. van ana, het laatste wil misseh. zeggen „het verkregene“. Een ë is in Sasah. dikwijls o of u. — Bëllasë, mam. is opvolgen, dus bëllas-e „die op anderen of

een ander gevolgd is". — Pëmpang staat voor pahëmpang. — Gumëngginaeng is het angstige gevoel krijgen, dat men bij een ongewoon klimmen, of bij 't neerzien van een groote hoogte heeft; tatëngginaeng beteekent dus "dat, waarmee dat gevoel van ijzing verwekt wordt". — Mangumbalədə is een woord voor "zich verlaten op". Indien pëbilingang juist is, dan moet in het voorafgaande lid pang'umbalurang staan, "dat waarnaar men den rug toe keert, wien men den rug (in 't Sasah. is balurang "achter") toe draait". Er is missch. echter meer grond om te denken, dat overnemers van dezen zang dat "pangumbalerang" verkeerd verstaan hebben, het in pangumbalurang veranderd hebben, en in plaats van de juiste parallel er van, mëbiling, de parallel van mangumbaludë genomen hebben. Zóó zijn die regels te verstaan, doch met pangumbalurang en pëbilingang niet. Want dan zou er moeten vertaald worden: "Er is er geen meer om den rug toe te keeren aan 't eiland", of "er is er geen meer, wien het eiland den rug toe keeren kan" — Kadehotang, het Sasah. van bukidë, eiland, is van den stam deho, in de beteekenis van mareho "blijven haken"; kadehotang beteekent dus "dat waar men opgehouden, teruggehouden wordt" op een zeereis nl. — Maposo "afbreken", zegt men van een takje. — Umbo noemt men o. a. de lange bladeren van de maïs; manumbo is een haan met lange staartveëren.

2. Manuel Mocodompis was de voorlaatste radja van Manganita. Zijn onbeduidendheid (behalve in 't drinken van sagoweer, en in daarmee gepaard gaande ondeugden) en zijn gebrek aan kennis schijnt zelfs voor de Sangireezen in 't ooglopend geweest te zijn, daar het gerucht daarvan in zijn rijkje rondging, gelijk wij uit zijn lijkzang vernemen. Nu hij overleden was, had men er niets tegen zijn geest te vleien met den roem, dien hij gemakkelijk genoeg verdiend had, daar hij in een vredelievenden tijd leefde, en in een tijd, waarin zelfs de radja van Siau niet meer kon denken over het onderwerpen of beoorlogen van andere vorsten.

3. Ismaël schijnt een Siauwsche prins te zijn, die radja of een ander opperhoofd in Bwool geworden was. De boodschap schijnt meegegeven te worden aan een prinses, die naar genoemd land vertrok. De naam Smáel (de i van Ismael wordt voor den naamwijzer gehouden) was zeer geacht en geliefd in het vorstenhuis Siau-Bolangitang-Taboekan.

Dona, zie B. T. L. V. 1894, bl. 137, r. 2 v. o. — Pa-
5e Volgr. X.

ramata is eigenlijk een steen aan een ring. — Intang is met diamant vertaald. — Voor „vrede“ als vertaling van dame moet missch. staan „vreugde“, zie Sasambo 4 vs. 87. — Kaodipang wordt steeds gebezigd als Sasah. van Buolë. — Sawilang is eigenlijk woest worden door bezetenheid, nadat men een setang bezit van zich heeft doen nemen. — Karawinang is Sasah. van sawilang, moŕe van mawawahani.

4. Taweng heeft geheel dezelfde beteekenis als 't Mal. tawan. — Van het geslacht Katiandaghø leven nog verscheidene vertegenwoordigers op Sangir. Een er van heeft eenige jaren de waardigheid van radja bekleed. Hij was de laatste radja van Manganitoe, en opvolger van bovengenoemden Mocodompis. — Kumondø wordt gewoonlijk gebruikt voor „in glans vermindern.“ — Mëkëngkung-mohong is een teken van ontzetting of van droefheid. — Nilawø bevat het woord labø, dat bij de Siaureezen thans nog „groot“ beteekent. — Nawawa staat weer voor nawawa soŕong of su. — Pangalo, van den stam alo, mang. „aanvallen“, bet. „gevecht, strijd“. — Ratu wawine staat waarschijnl. voor boki. — Daar lumairo „beklagen“ parallel is van dumala, moet dit woord „betreuren“ beteekenen. — De naam Kante is de stam van mangante, thans alleen nog maar in gebruik voor „een gedeelte afsnijden“ bijv. een streng haar afsnijden, of ook alleen maar van 't andere afscheiden, en mëkante, 't Sasah. van mëpapili, elkaar houden met een zwaard. — Kurai is de stam van mangurai, 't Sasah. van mamotø, „snijden“ of „slachten.“ — Luŕi is missch. de stam van mënduŕi (zie Woordenb.) — Tukunang en Lahawuateng schijnen de namen te zijn van den radja en zijne gemalin; de volgende regels zijn niet zeer duidelijk, of liever: natana „blijven, wonen“ is niet juist gebruikt, en dimënta su Mang. nëdorong tuŕung evenmin. — Mababarani; de verzachting van sommige medeklinkers ter wille der welluidendheid wordt in 't Sasah. opzettelijk verwaarloosd, om 't nog buitengewoner te maken; daartoe dient ook 't gebr. van de r in plaats van de Manganitoeische h.

5. De titel der prinsessen te Manganitoe is i Wawu Towø-e „Mevrouw het jonge blad.“ De oudste wordt genoemd i W. T. iakang, de tweede i W. T. taŕoara, de jongste i W. T. tuari. Umbo, hetgeen bet. de weelderige, lange topbladeren van sommige planten, is hier waarsch. voor bovengenoemd woord

gebruikt. — *Salā*, d. w. z. „bloemen die in 't haar gestoken worden“; die bloemen moesten naar 't schijnt, als toovermiddel dienen, ter onderwerping van een eiland. — *Tapo-tapo*, Sas. voor *salā*, is te onderscheiden van *dapo-dapo*, mes of kris, (zie 't verh. van *Nabaḷā*). *Komamare* komt meer voor als parallel van *kaemba* of *kalēmba*. — *Pentehě*, mam. is „iets doorsnijden“. — *Měsoḷang*, anders een *Futurum* voor „een strijd op zee met prauwen houden“ is hier een subst; *masoḷang* is „met de punt, den voorsteven, aanstooten.“ — *Měbawirua* is niet precies een parallel van *tau měsoḷang*. — *Lekesě*, mēl. is eigenl. „oplichten, als een deksel.“ — *Salikarā*, het *Sasah.* van *doko*, is volgens een ander gebruik van dat woord (o. a. in de *Sasambo*: *Karakin daḷung u naung bawa mēsēsalikarā*) datgene, waarin de gedachten woelen. — *Singgáta* is 't *S.* voor *bera* of *bawera*.

6. Wat een *kaemba-kapaḷě* voor een vogel is, is niet bekend. Het moet een zeevogel zijn, ook naar het woord *manukang*, dat verderop gebezigd wordt; de *manukang* is een soort meeuw. — *Manuraḷi* of *měturaḷi* is 't *Sasah.* voor *měbansi*, op de *bansi*-fluit spelen. — *Kawěkaseng-e*, hier als gróf *Sasah.* woord voor *mohong* gebezigd, is een scheldwoord. *Kaběkasě!* „barst open!“ is een verwensching jegens een kind, dat niet ophoudt met schreeuwen, of tegen een vogel, die voor ongelukaanbrengend wordt aangezien, (zie voor *aḷung* *Spr.k.* blz. 27). — Het woord dat als bep. bij *nunū* staat, luidt ongeveer als *kūkakuḷang*, 't is niet precies te lezen, en een zoodanig woord is niet bekend. — *Mělanging* is het speciale woord voor 't bouwen van een prauw; 't *Sasah.* daarvan is *mamaḷanting*. — *Manuwo*, van *tuwo*, tum. „wassen“, is *Sasah.* van *moadě*, zandbank. — *Bawuang*, hier gebruikt als *Sasah.* van *paṣa*, is eigenlijk de naam van een pin, die men in een andere pin, in de *paṣa*, inslaat, als deze niet vast genoeg er in zit. — *Pahěpa-těngkang* is de naam van een rhizophoor met bijzonder hoge bovenaardsche wortels, en lange, rolronde vruchten. *Hamū-těngkang* „těngkang-wortels“. — *Ampa* heeten de zijplanken van een prauw. — *Mělihang* of *mědihang* zegt men van de zon als zij bijzonder heet is, als zij steekt. — Wat *měbuḷaḷako* is, zegt reeds de vertaling.

BAWASADOA R. LAHĒMBA.

1. Bawasadoan tau kapidre su tempon taun Manganitu mēsēseke u taun Tahuna.

Taun Tahuna e nēmpēbasadoa ungkūng: „Pain bułude, pain bułude, tadete, pain tadete, pain bułud' u Manganitu, tadetēen Maēbungang, pai wułude miwonóhe, tadetene miwułúse!”

Ené taun Manganitu e mēngkatewe ikēkawusa u taun Tahuna e. Sarēng kerene, tangu tēmbonang u seke u Manganitu e nana-nēsui ungkūng: „Isai i kite tahawawałē?” Kuteu piāu sēngkatau simimbang u: „Ia tahawawałē.” Ené tēmbonang u seke e nēbera: „Dakoko tamai tēlla diōello pakałukadē, tarang su rałintu i sire mēseke, ku daringihēko, mēnsang kai wawera kereapa ipēbēbera si kite e.” Tangú i sie timēlla małuka-łukadē. Narēnta su wałe rałintukang u taumata humotong mēpapili e, i sie rimaringihē baweran sire lumintu mēseke e, woue' timēlla nēhabarē su seke u Manganitu e. Ené tēmbonang u seke u Manganitu e mēngkatewe namałi u wasadoan sire ene, ringangu nēbera u: „Endaung bułude, ēndaung bułude, tadētene, ēndaung tadētene, ēndaung bułud' u Manganitu, tadetēen Maubungang, bułudé tate miwonohē, tadetē tate miwułusē, kate nanahēmang u łangi, nanałēpan biang-biang.” Ené taun Manganitu e wuhē nakauntung, nakawata kasili areng-e i Umba.

2. Bawasadoan Makaampo, ipēkēkumbuni su tempon i sie namate tau Tałaudē, ku i sie isēsahusuang u tau Tałaudē e.

Pulung i Roło-tingga, ana i Roło-tingga, tēgatēng takatatēgatēng. Tinggatēng su wułude, ia su wałane; tinggatēng su wałane, ia su wułude. Maning mataho su łiwung, mapua kere pēpusē; maning pilikang u wara, kakēlang kai watu. Ana i Roło-tingga, tēgatēng takatatēgatēng.

I sie hēdon kinawusa u tau Siáu.

3. Lahēmba tēmpu.

Limbagen pūng u watu, łohon kahampua, dałoka madima su arēndukang-e, su wałan pintu marēndung, 'pamuniang garing-e, awa-e wantiri.

4. Lahēmba katoang.

Mangampang su rałeng, su pamamotokang; pilikang tēllu sułe, ta iwałi, sawung nakawēka tēmbu u anggoma e.

5. Lahëmba manū lëndu.

Ia nimonō, ninumaniang, kinatotokang i Ansa, i Awuniō.

6. Lahëmba manū tana-lawo.

Manū tana-lawo, kahčsa! kapoto! ala(u) mčsasawung sahedě su rarorokang-e!

7. Lahëmba manū baneha.

O waneha! wanuanu pahëmpang, lambunang-u tēggilhang, pangimbukang ukur-u, panawukang singongonu, pangalakeng niawanu.

VERTALING.

TOOVERSPREUKEN EN BEZWERINGEN.

1. Heidensche tooverspreuken, uitgesproken toen de Manganitoereezen streden met de Taroenareezen.

De Taroenareezen spraken den tooverwensch uit: Die bergen daar, die bergen daar, (id. in Sasah.) die bergen daar van Manganitoe, de verhevenheden van Maubungang, die bergen daar verzinken, die verhevenheden gaan naar de diepte!

Toen verloren er voortdurend Manganitoereezen hun hoofd door de zwaarden der Taroenareezen. Dat alzoo zijnde, onderzocht het oorlogshoofd van Manganitoe zeggende: „Wie onder ons heeft het vermogen bawalě te worden?” Toen antwoordde er een: „Ik.” Toen zeide de aanvoerder van den strijd: „Vlieg er heen, morgen (ochtend) zeer vroeg, juist op 't oogenblik van hun naar beneden gaan ten strijde, en luister af, wat voor woorden het zijn, die tegen ons gesproken worden.” Hij vloog er heen, zeer vroeg. Gekomen aan 't huis, vanwaar zij naar beneden gingen, die het eerst zouden strijden, luisterde hij de woorden af van hen, die ten strijde zouden naar beneden gaan, daarna vloog hij heen en meldde ze aan de Manganitoesche strijders. Toen keerde het Manganitoesche oorlogshoofd hun tooverspreuk om en zeide: „De bergen hier, de bergen hier, de verhevenheden, de verhevenheden hier, de bergen hier van

Manganitoe, de verhevenheden van Maubungang, de bergen zullen niet verzinken, de verhevenheden zullen niet naar de diepte gaan; wij hebben den hemel tot uitliggers genomen, het uitspansel tot prauwvlerken."

Toen eerst overwonnen de Manganitoereezen, versloegen zij den Prins genaamd Umba.

2. De tooverspreuk van Makaampo, waarmee hij zich verborg, toen hij een Talaurees had gedood, en hij achtervolgd werd door de Talaureezen.

De kleinzoon van Doło-tingga, de zoon van Doło-tingga kan niet opgevangen worden wanneer men hem opwacht. Tracht men mij op den berg te treffen, dan ben ik in 't dal, komt men mij in 't dal tegemoet, dan ben ik op den berg. Al geraak ik in een omsingeling, ik word opgenomen als rook, al slaat men met het zwaard naar mij, men ziet een steen. Den zoon van Doło-tingga kan men niet opwachten als men hem tracht op te wachten.

Het gelukte pas aan Siaureezen hem het hoofd af te slaan.

3. Eene verwensching tegen slangen.

De Groote van den voet van een steen, de inhoud van een gat, moge plat blijven liggen op zijne legerplaats, op den bodem van 't donkere vertrek, waar hij zijne streepen verbergt, zijn fraai lichaam.

4. Verwensching tegen reuzenslangen.

Ik wil opwachten op den weg, waar men (haar) snijdt. Driemaal zal ik er op houwen, ik zal haar niet doen terugkeeren, de wond die den kop der slang gespleten heeft.

5. Eene bezwering van lëndu-vogels.

Ik heb mij verbaasd, verwonderd, toen de gans, de Awunio in eens kwam aanvliegen.

6. Eene verwensching tegen uilen.

Uil, breek door, breek in tweeën! hij worde gekregen door den verwonder van kiekendieven op hunne zitplaats.

7. Verwensching tegen baneha-vogels.

O baneha, gij die een afgrond tot woonplaats hebt! men zal uwen leeftijd verkorten, uwen adem afbreken, uw leven wegnemen.

VERKLARINGEN.

1. Basadoa of bawasadoa „bezwering, tooverspreuk“ is samengesteld uit basa (’t Mal. batja) en doa en wil dus zeggen „gebedsoplezing, opzegging“. Su tempon is navolging van ’t Mol. Mal. (Port.) tempo voor tatkala; goed Sangireesch ware pia. — Pain, de n is hier zulk eene, als reeds boven bij de Sasambo’s N°. 1, vs. 9, besproken is. — Tadete is, gelijk ook genoegzaam blijkt, Sasah. van bułudě. — Maëbungang, zie Sprk. bl. 58. — Miwuluse, ook in ’t Manganitoesch gebruikt voor miwonohě „zinken“, is een woord, dat meer eigen is aan de noordelijke dialecten. — Měngkatewe ikěkawusa is letterlijk „werden voortdurend onthoofd“. Behalve van menschen in een strijd, wordt dit woord gewoonlijk slechts gebezigd van visschen. Bawusakeng, letterlijk: „de plaats waar ’t hoofd van den romp gescheiden, afgesneden wordt“, is ’t Sasah. woord voor „hals“, en tevens een woord van de hooge taal. — Těmbonang u seke u Manganiu kon ook beteekenen „het Hoofd der vijanden van Mang.“, uit het verband echter blijkt, dat t. u. s. als een samengest. woord moet opgevat worden, en u M. als de bep. daarvan en niet van seke alleen. — Voor nananěsui (van sěsui) „onderzoeken“, eigenl. „nagaan“, zie Spraakk. bl. 198. — Voor bawalě, tahawawalě, tau mamawalě, zie Sprk. bl. 76 en 91. — Dakoko tamai tělłā diqello pakałukadě „ga heen vlieg morgen, doe het vroeg (recht vroeg) zijn“; — tarang stam van manarang, mapakatarang, zie S. T. XIV (B. T. L. V. 1893, bl. 440), is hier Imper. „doe het treffen met“, — dałintu „het naar beneden gaan, het afdalen van de trappen“, nl. als tijdsbepaling en niet als benaming van een handeling. — I sire měseke zou ook kunnen zijn „van hen die ten strijde gaan“, daar men de bepalende e, die in dat geval het slot zou moeten maken, dikwijls verwaarloost; maar volgens het verband moet měseke vertaald worden met „om te (gaan) strijden“, en is i sire alléén bep. van dałintu. — Ku daringihě; ku is hier het verbindend voegw. „en“ waarmede een zin begint, die het gevolg aangeeft van de handeling door den voorgaanden zin genoemd. Zie daarover verder S. Spraakk. blz. 265. — Měnsang kai wawera kereapa

ipëbëbera si kite e „wat voor woorden (of) het zijn, die er tegen ons gesproken worden“. — Rałintukang, anders „weg waarlangs men (altijd) naar beneden gaat“ is hier „plaats van waar men (steeds) zich naar beneden begeeft“. — Baweran sire lumintu męseke e „de woorden van hen die zouden afdalen om te strijden“. — namałi „kaatste terug“. — Tadețen „namelijk de bergen“. — Tate zou in dagelijksche taal hier fout zijn, daar tate miwonohę beteekent „wil maar niet (ver)zinken, zinkt maar niet“, of ook, in ander zinsverband, „niet willende zinken, voortdurend in den toestand blijvende van niet te zinken“; het is hier gebruikt voor tawe, en maakt den stijl van de bezwering nog eigenaardiger. — Zoo is kate ook niet in zijne gewone beteekenis op te vatten. De beteekenis van kate nanahęmmang u langi is eigenlijk ęf „men was er zoo ongelukkig aan toe, dat men zich, om zich te redden, behielp met zulk een gebrekkig hulpmiddel, als de hemel (het uitspanse) is“, ęf „zij hadden geen beter middel om zich te helpen, dan den hemel als uitligger(s) te gebruiken“, — al naar 't verband. De reden waarom men kate gebezigd heeft, is hier waarschijnlijk om den vorm van tate ook hier te hebben, en denzelfden vreemden indruk te geven. Toch komt die vorm van kai in Sasambo's dikwijls in plaats van kai voor. Den hemel als uitligger te kunnen gebruiken is toch een grootsche zaak, maar kate duidt een ongelukkigen toestand aan. — Nanałępa, het Sasah. van nanahęmmang „van sahęmmang's (uitliggers) voorzien“, is een verkorting van nanaghulępa, van taghulępa, 't Sasah. van sahęmmang; zie verder in 't Wdboek over lępa. — Biang-biang is Sasah. van langi. — Makauntung „geluk hebben boven iemand, 't van iemand winnen“, en „overwinnen“ gevormd van untung, dat waarschijnlijk uit het Mal. is overgenomen, wordt nader toegelicht door nakawata „hebben overwonnen“. Prins Umba is volgens de overlevering bij een anderen strijd met de Manganitoerezen, gevallen en gestikt in den modder van 't kreekje barangkę genoemd, dat o. a. langs het erf van den zendeling te M. loopt, en wel aan den eenen voorhoek van dat erf, waarop vroeger een steenen radjahuis stond. Die dappere prins was dus reeds ver doorgedrongen, toen hij den dood vond bij 't overspringen van de kreek.

2. Makampo was volgens de verhalen die er van hem bestaan, een gevreesde man, de zoon eener Talauresche vrouw en een man

van Salurang, op Groot-Sangir. Als zoontje eener weduwe voortdurend getergd door de Talaureesche kinderen, die hem waarschijnlijk als een onbeschermden vreemdeling beschouwden, kwam hij tot het begaan van een moord toen hij nog zeer jong was, en pleegde hij later zonder reden wreedheden. Zijn naam is Sasah. voor makātatakū „vreesverwekker“.

Roło, de eerste helft van den naam Roło-tingga is de stam van maroło of małoło 't Sasah. van maruļēpe „vermoed worden (nl. van één of meer der ledematen) door inspanning“. — Tingga, mētingga, of tēga, mētēga is „opwachten, opvangen“ op den weg. Door zich kleinzoon en zoon van Doło-tingga te noemen, maakte hij zich onaantastbaar voor de listen die tegen hem beraamd waren. Evenals het in de gahagho van een sprookjesprins of -prinses nog meer gewicht in de schaal legt, dat degene die den wensch uitspreekt, ook de kleinzoon van een radja en een boki is, zoo is het ook hier. — Voor maning ware beide malen maeng taalkundig juist geweest, om den vorm van den volgenden zin, die na maning met kai moest beginnen.

3. Eene bezwering tegen slangen:

Limbagē is volgens verklaring van den eenen Sangirees te vertalen met „grootte, voorname“, volgens die van den anderen echter met „bewaker“. — Pūng u watu „'t onderste gedeelte van een steen“. — Kahampua is Sasah van lohang „gat“. — Lohon (hier een subst. met de n van den bezitsgenitief) voor een ander subst. dan een woord voor „gat“ staande zou ook kunnen zeggen „inhoudende, met dat tot inhoud, wat door het subst. genoemd wordt“; bijv. bohogē lohon akē „een kopje met water er in“; hier echter is de slang de lohon kahampua, gelijk het water de lohon bohogē is. — Dałoka stam van dumałoka „liggen“ („gaan liggen“, tanaē dumałoka). — Madima naar het schijnt van denzelfden stam als mēndima „goed (behoorlijk) op elkander pakken“, en in dat geval ook hetzelfde woord als dēmma, dumarēmma „plat op den buik gaan liggen“ zou ook kunnen zijn het woord madima, dat Sasah. is van marēm masē „stil“ („rustig“ en ook „zwijgend“) van dēm masē. Beide beteekenissen vallen hier goed te samen. — Arēndukang, van ēndu, is een vorm als ariru, alēlla, voor lairu en laēlla, de Siauwsche vorm der op Spraakk. bl. 51 vermelde reduplicatie. — Pintu in een ander gebruik dan voor verblijf van prinsessen (die zoo zij al niet

tusschen hemel en aarde zweven, dan toch in de hoogte zich bevinden, in den top van een of anderen hoogen of grooten boom of onder den nok van een huis) komt hier voor het eerst voor. — Wantiri is volgens de Sangireezen Sasah. voor malënggiĥë „fraai, schoon“. Toch heeft iedere lezing van die bezwering „awā u wantiri“ (of awā u wuntari) waardoor het laatste woord tot een subst. wordt. De zin pleit ook hier tegen, de begrijpelijkheid ten minste.

4. Bezwering tegen reuzenslangen:

Mangampang (ampang) is het Taboekansche woord voor mangënsomahë, of hier beter mëtinggā „tegemeet gaan“. — Su pamamotokang ziet misschien op het „snijden“ van den weg door lawe's (zie Nabaġa S. T. N^o. I, B. T. L. V. 1893, bl. 323); dan zou het gevolgd moeten worden door een bep. e, en opgevat moeten worden als parallel van su raġeng. — Deze spreuk wordt duister door ta iwaġi, sawung nakawëka tēmbo u anggoma e, daar sawung „wond“ moet beteekenen. De beste uitlegging is, dat ta iwaġi moet vertaald worden met „zal niet ongedaan gemaakt worden“.

5. Bezwering van een lëndu-duif:

De lëndu is een woudduif, grooter dan de bakiang, kleiner dan de ahang, en vertoont zich, of liever doet zich ook hooren in de nabijheid van menschenwoningen. De geliefde van iemand wordt in poëzie wel eens zijne lëndu genoemd.

Nimonō is Sasah. van maraġingu en ma(wa)wohang „zich verwonderen“; ninumaniang is een andere vorm (in 't Praeter.) van mananiang, het Siauwsche woord voor hetzelfde begrip. — (sarang) kinatotokang zou eigenl. moeten beteekenen „toen op mij afkwam (of toevloeg)“.

6. Verwensching tegen uilen:

Van de manu tana-lawo (zie Wdb.), in de andere dialecten naar 't geluid dat hij maakt kuheo genoemd, en van de manu banaha, een vogel met langen staart en witte strepen over de vleugels, gelooven de Sangireezen, dat zij verkondigers of veroorzakers zijn van iemands dood, want wanneer zij gehoord zijn op of boven een huis, dan sterft er een van de bewoners. Vandaar zulke

verwoede verwenschingen. *Kahësa* wil zeggen „breek af gelijk een draad of een touw dat reeds gedeeltelijk doorgesneden is;“ 't is een ruw vloekwoord als uiting van wrevel jegens een kind, dat onophoudelijk schreeuwt; *kapoto* beteekent ongeveer hetzelfde nl. „worde in tweeën doorgesneden, breek in tweeën“. *Mapëdi* zegt men voor 't breken van droge, brosse en levenlooze voorwerpen; voor een ding dat sappen heeft, en bijv. voor den staart eener hagedis, die in tweeën breekt, bezigt men *mapoto*. Beide woorden doelen op de stem, ten minste het eerste; het tweede ziet misschien op den adem van den vogel. Gewone uitdrukkingen over de ademhaling van een stervende zijn *singongone sen mapoto* „zijne ademhaling (eigenlijk „zijn adem“) breekt reeds telkens af“, of *singongone kate pësëmpoto* „zijn adem was nog maar bij brokjes, bij eindjes.“ — De *u* (voor „door, door middel van“) die in 't handschrift niet achter *alə* staat, moet er zijn om 't volgende te verklaren. — Met *mësasawung sahedë su raro-rokang-e* „de verwonder van kiekendieven op hunne zitplaats“ (de tak van een boom) wordt waarschijnl. een blaasroer bedoeld. *Alə* zou dan hier met „worde getroffen“ in plaats van door met „worde gekregen“ moeten vertaald worden.

7. Verwensching tegen baneha-vogels.

Tënggilihing is een Sasaharawoord voor *pahëmpang* „afgrond“ naast *tatëngginaeng* (zie voor beide hierboven, bij den treurzang bij 't overlijden van oudere betrekkingen). — De volledige beteekenis van *pangimbukang ukur-u* is ongeveer „gij zult onder handen genomen worden (als een voorwerp), om uw levensduur te verkorten“, en van *panawukang singongonu* „gij zult onder handen genomen worden om uw adem uit u te trekken“. Bij 't laatste moet men zich een buis voorstellen, waaruit men een rol, of een gat, waaruit men een pin uittrekt, die er in past. Een andere uitdrukking voor het afgebroken ademen van een stervende is *singongone sen masawu* „zijn adem werd telkens reeds uitgetrokken“ (zonder bewerker). — *Pangalakeng*, een vorm als de twee voorgaande: „van u zal genomen worden“. — *Niawanu*, het Mal. *njawa*.

NANALANG U MANGA RARIO.

1. Í momo, i momo súsangi u a'p — Súsangi u nalang. — Nalang buan a'p — Nalang buan bómbolě, dalə ułune. Úmbaseng darúa sěntuwo-tuwó, sěntuwo piněpi u táwaung-dahá, dahan Manganitu. — Níole su a'p — Níole su sampang sú wale lawó. I Ampuang Monggolě mēdědorong laná, lana sěntapimping, nakáweran turí-turí nakáweran turí.

2. Ísai 'naé səsělle, kere sásěllen kułano, rałimbén takaengetang, lakú sěmběka niluhe, sěmběká nalang u anging, paporóng dui upúng-e, sałaná sahen Makasarě, lakú sahen Kaudipang? Tarai su Wuolě, mangalo Kaudipang, sínenggene bėlladě, angaduekon sapatirin Malila.

3. Íngge, ingge láwó! náhiəen pánamba, pánamba níuwungang, níuwungang í Limba, Limba makaálope. I Álo, i Álo, ini wałen sa'p — Wałen Makaúmbala pininti u manú, manú darúa. Arawe wulele mápuło-těllú, káng-e wusa ngaeng níala i Kengkeng, Kéngkeng takumengkeng, báhoan sałú, tadínting u apéng, pamalə sělaéng!

4. Támai su Leq makimama, mangawí lansong papěsukang, tana-kapěsu sego-sego, tá i Lentenggirudě, tá bałiku tə tə tá i Lapěndó.

5. Dasi í Simbang-bułaeng, dēhə-é nihoron-bingkung, kěngkondá-(e) kinahumata, mata itondo bałane, ipeló kahuntikilang. Sínsing, Bawu! takumérong laed-u?

VERTALING.

Kinderspelen.

1. Waarom schreit zusje, zusje? — Zij schreit om speelgoed. — Speelgoed wat voor soort van vrucht? — Bombolě vruchten-speelgoed, daar (achter) in 't binnenland. Twee jongelingen van denzelfden leeftijd, van denzelfden leeftijd afgehouwen door bloed-tawaung, bloed-(tawaung) van Manganitoe. — Waar ingeplant? — Ingestoken in 't vaartuig in 't radjashuis. Priester Monggolě die vroeg om olie, een tapimping vol olie, kwam turí uit te spreken.

2. Wie komt daar langs het strand geloopt, loopende als een radja, met armzwaaiingen als van een opperhoofd, het bovenkleed half aangetrokken, de andere helft den wind tot speeltuig gegeven, den hoed opgezet volgens de wijze zijner voorvaderen, de broek van Makassaarschen snit, het bovenkleed naar Kaudipangsche snede? Heengegaan naar Bwool, om Kaudipan den oorlog aan te doen, is hij door de deining weggestuwd

3. Dodijn! dodijn! Gij die ieder voorzien zijt van een hoed, een omgeboorden hoed, omgeboord door Limba, Limba, die, Alq, Alq! wiens huis is dit? — 't Huis van Makambala dat van hanen slagen met de pooten gekregen heeft, van twee hanen. Maardertien bulele-kippen, daarvan is het voedsel, ngaeng-pisang, weggenomen door Huppelaar, Huppelaar die niet Huppelen wil, reiger der rivier, steltloopertje van 't strand, strandlooper van de kust.

4. Heengegaan naar Leq om zich op pinang te doen onthalen, om lansa vruchten af te halen, (vruchten) die men opendrukt, hebben ze (of heeft hij, zij) niet kunnen opendrukken, sego-sego, zonder Lentenggirudë, zonder Baliku, zonder, zonder, zonder Lapendo.

5. Simbang-bulaeng daar ginds, haar voorhoofd heeft den vorm van een bingkung, hare wenkbrauwen dien van een maansegment, hare oogen slaat zij naar beneden, als zij kijkt, slapen deze (bijna) in. Vingerringen Mevrouw! gaan uwe voeten niet blinken?

VERKLARINGEN.

1. Momq, in 't Siauwisch kukq, is 't best vertaald door „zusje“, of ook „dochtertje“, daar 't door meer bejaarden gebruikt wordt. — 't Primitiefste speelgoed in de tropen zijn natuurlijk de voortbrengselen van de natuur, die de kinderen in 't rond vinden, steenen, stokjes, maar vooral allerlei vruchten. De buan bomboļë moet niet in de werkelijkheid bestaan en is slechts bekend door dit spelletje. — Dala ulune staat voor dala su ulune. — Sëntuwo is de verkorting van sëntinuwo „van denzelfden leeftijd, tegelijk opgewassen“. De zin van umbaseng tot tawaung daha (en ook nog wel verder, tot aan 't eind) lijkt naar onzin.

Piněpi wil zeggen: afgehakt, gelijk men bijv. een suikerriet of een stuk hout, dat men in een hellend vlak met de linkerhand uitgestoken houdt, in twee of meer stukken doorhakt. Was 't nu: umbaseng darua naměpi tawaung daha, of t. d. piněpi u umbaseng darua, dan zou het zin hebben. — Dahan Mang. is de verkorting van tawaung-dahan Mang. De tawaung is de dracaena, die ook in de Minahassa godsdienstige beteekenis heeft, en bijv. bij fosso's eene rol speelt. Op Sangir wordt die plant rondom de graven geplant. Tawaung daha is de naam der soort die bietkleurige bladeren heeft. — Niole en zijn syn. nionto zijn oude woorden, het eerste is ook een Sasah. woord voor nipasi, ingestoken. — Sampangs heeft men, tegenwoordig althans, op Sangir niet; het woord is missch. uit het Maleisch overgenomen. — Een tapimping is eene maat die niet meer bestaat, en misschien ook nooit bestaan heeft. — Turı is onbekend. — Nakawera is de vorm voor „heeft iets uitgesproken, onwillekeurig, door innerlijken drang, of ten gevolge van eene plotselinge en hevige pijn, die het woord aan de lippen deed ontsnappen“.

2. 'Náe, ěnnáe „van boven“, of uit de richting, van den kant, die dası heet. — Sělle, sumělle, sěláeng, zie 't Wdbk.

't Woord kułano is op Sangir uit de spreektaal verdwenen; op de Talaut-eilanden heeten de radjas echter nog zoo — Rałimbe zie limbe, lumimbe.

De beteek. van takaengetang is niet bekend. De stam is enge(t), en de vorm wil zeggen „kan niet ge-enget worden“, natuurlijk wegens zijn stand of zijne afkomst. — Lakı (e) sěmběka niluhe, sěmběka nalang u angıng „het kleed, daarvan is de eene kant (de eene mouw) aangetrokken, voor de andere helft is het tot een speeltuig van den wind“. — Duı is van měnduı „boven op iets zetten“ het subst., zooals „opzet“ van „opzetten“, maar hier met de bet. „wijze van opzetten“ en anders: het resultaat van de handeling „opzetten“. Overigens kan men měnduı wel van een porong (zie 't Woordenboek) voor manakę gebruiken, maar niet van een paporong, tenzij die, eenmaal om 't hoofd gewonden en bevestigd, in een vasten vorm van 't hoofd is afgenomen, en zóó weer opgezet wordt. — Tusschen duı en upung is de u wegens de maat weggelaten, en evenzoo de i voor 't woord upung, dat nooit meer zonder i gehoord wordt. — Sahe, manahę is „een kleedingstuk snijden“, door middel van een mes het fatsoen

van het te maken kleedingstuk geven aan de stof er toe, die op eene tafel of plank uitgespreid ligt. — Tarai su Wuolë is gelijk aan tarai solong Buolë. — Kaodipang wordt gewoon als Sasah. van Buolë gebruikt. — Voor sinenggene belladë moet waarschijnl. staan sinenggenen b., voor sinenggen b. — Wat de volgende woorden willen zeggen is niet bekend; Malila is Manila.

3. Ingge, m'ingge is „een beweging naar rechts en links maken met het bovenlijf“. Zooals de kinderen hier bij 't zingen van „Klap eens in de handjes!“ datgene doen waartoe zij er door aangezet worden, zoo maken de Sangireesche kleintjes, die 't geleerd hebben, bij den dreun van Ingge, inggé, inggé, — ingge, inggé, inggé enz. de beweging van m'ingge, evenals zij eene op- en neergaande beweging maken op 't hooren van Ódong, ondóng, ondóng, — ódong, ondóng, ondóng. — Men dreunt wel op: Ingge, ingge lawo, — Náhiæn pánamba, alsof lawo bij den eersten regel behoorde, doch het behoort bij nahiaen panamba. Lawo „veel“, is in een zin als deze op een eigenaardige wijze gebruikt: i kite man lawo taumata waradosa wil zeggen: „wij zijn allen zondige menschen“; hetzelfde als: i kite mēngkai taumata waradosa këbi, terwijl een gewone constructie met lawo: i kite lawo mēngkai enz. beteekent „wij velen zijn allen enz.“; — pēmpëkakëndagë bue, i kamene lawo muritu Mawu i Jesus Christus e „hebt elkander lief, gij die allen discipelen van den Heer Jezus Chr. zijt“. — De beteek. van makaalópe is niet bekend. — Wat i Alo, i Alo is, is niet uit te maken; misschien is 't een naam in den vocatief maar met een i er voor wegens de maat. — Wulele staat voor manu bulele, grijs-witte kippen of hanen. — Kengkeng, kum. is „op één been huppelen of voortstompelen“. — Pamało is de naam der zwartgrijze strandloopers op Sangir. De bahoa, wit en met gele pooten, houdt zich aan den kant eener rivier, en tusschen de steenen er in, alsook in moerassige streken op. Op Sangir zijn zij zeer schaarsch; doch ziet men ze soms zelfs bij drieën of viereen tegelijk tusschen de koeien loopen, om de vliegen op te pikken, terwijl zij zich anders niet in de nabijheid van menschen vertoonen. — De tadinting is een moerasvogeltje.

4. Tamai su Leo staat weer voor t. solong L. — Makimama hoort men wel eens voor makisake, een pinangvisite

maken. — Papësukang van pësü mamësü is de Sasah. naam voor lansong, de lansap of duku, en doelt op 't opendrukken van de dunne schil dier vrucht, ten einde haren inhoud te kunnen eten, met uitzondering van de uiterst bittere pit. Het volgende is weer onbegrijpelijk: tanakapësü „heeft niet kunnen opendrukken“ (‘tgeen ook kan beteekenen „heeft geen lansa kunnen eten, heeft ze niet te proeven gekregen“; — Segö-segö is onbekend. — Lenten-girudë, Baḷiku en Lapëndo zijn waarschijnlijk namen van mannen, de eigenaars dier lansaboomen, in wier afwezigheid men daarvan niet dorst plukken. Vruchtboomen die gemeenschappelijk eigendom zijn worden door de verschillende eigenaars gezamenlijk geplukt.

5. Simbang-bulaeng is de naam van een meisje of van eene vrouw. — Nihoron-bingkung is een werkw. gevormd van 't samengesteld subst. horon-bingkung „scherpte van een dissel“, en wil zeggen dat het meisje een hoog, breed voorhoofd heeft, met eenigszins groote en ronde hoeken aan weerskanten, (het haar is aan de slapen dus weer meer naar het oog toe gegroeid) welke vorm van 't voorhoofd blijkbaar fraai gevonden wordt. Het voorhoofd is bij de Sangireesche vrouwen meestal smal en door een boogvormige lijn begrensd. — Kahumata wil zeggen „een maansegment“, këngkondā kinahumata zijn dus wenkbrauwen, die den vorm hebben van de maan in 't eerste kwartier. — Itondo baḷane voor itondo soḷong b. is eigenl. „geschoven, geduwd naar den bodem“. Het gebruik dat hier van baḷa gemaakt wordt is onge- woon. — Pelö, mamelö is een dichterlijk woord voor tuma- tingang of kumakëlla „kijken“. Ikahuntikilang is „in- slapen“, hoewel de vorm van 't woord eigenlijk zegt: „slaperigheid krijgen“. (Zie voor het pref. hu* Sprkk. bl. 128 en 129). Het meisje kan coquet met haar oogen gedaan hebben, maar waarschijnlijk zijn de woorden van mata tot 'kahuntikilang óók een schoon- heidsbeschrijving, evenals het voorgaande, en willen zij zeggen: „het meisje heeft zulke kleine oogen met lange (liefst gebogen) wimpers, dat het schijnt alsof zij slaapt, wanneer zij de oogen naar den grond slaat“. Kleine oogen zijn nl. een schoonheid naar den smaak der Sangireezen. — De zin van Sinsing, bawu! taku- merong laed-u!? is duister, indien het een zin heeft.